



T.C.

İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
GENEL PSİKOLOJİ BİLİM DALI

OKUL ÖNCESİ ÇOCUKLARDA ANKSİYETE
BELİRTİLERİ İLE ANNELERİNİN BAĞLANMA
BİÇİMLERİ VE AYRILIK ANKSİYETELERİ
ARASINDAKİ İLİŞKİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Kübra DAĞLAR

135101145

DANIŞMAN

Yrd. Doç. Dr. Muhammed Ayaz

İstanbul, 2016



T.C.

İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
GENEL PSİKOLOJİ BİLİM DALI

**OKUL ÖNCESİ ÇOCUKLARDA ANKSİYETE
BELİRTİLERİ İLE ANNELERİNİN BAĞLANMA
BİÇİMLERİ VE AYRILIK ANKSİYETELERİ
ARASINDAKİ İLİŞKİ**

Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan: **Kübra DAĞLAR**

İstanbul, 2016

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Okul Öncesi Çocuklarda Anksiyete Belirtileri ile Annelerinin Bağlanma Biçimleri ve Ayrılık Anksiyeteleri Arasındaki İlişki” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmanın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Kübra DAĞLAR

ONAY

Tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporum sadece İstanbul Arel yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumunyıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Kübra DAĞLAR

ÖZET

OKUL ÖNCESİ ÇOCUKLARDA ANKSİYETE BELİRTİLERİ İLE ANNELERİNİN BAĞLANMA BİÇİMLERİ VE AYRILIK ANKSİYETELERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Kübra DAĞLAR

Yüksek Lisans Tezi, Psikoloji Anabilim Dalı

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Muhammed AYAZ

Ocak, 2016

Bu çalışmanın amacı 3-5 yaş grubu çocuklarda anksiyete belirtileri ile annenin bağlanma biçimi ve annenin çocukluk ve erişkinlik ayrılık anksiyetesi düzeyi arasındaki ilişkiyi incelemektir. Çalışmanın bir diğer amacı ise annenin ayrılık anksiyetesi düzeyi ve annenin bağlanma biçimi ile çocukların eğitim kurumlarında gösterdikleri sosyal davranış biçimleri arasındaki ilişkiyi incelemektir.

Araştırmanın örneklemini İstanbul'daki bir özel eğitim kurumunda eğitim gören 49 çocuktan oluşmaktadır. Çocuklardaki anksiyete belirtileri Erken Çocukluk Envanteri-4: Ebeveyn Formu (EÇE-4: EF) ile, annelerin çocukluk ve erişkinlik ayrılık anksiyeteleri Yetişkin Ayrılık Anksiyetesi Özbildirim Envanteri (YAA) ve Ayrılık Anksiyetesi Belirti Envanteri (AABE) ile, annelerin bağlanma biçimleri Erişkin Bağlanma Biçimi Ölçeği (EBBÖ) ile değerlendirilmiştir. Ayrıca çocukların gelişim düzeylerini belirlemek amacıyla Ankara Gelişim Tarama Envanteri (AGTE) ve çocukların okuldaki davranış biçimlerini incelemek amacıyla Okul Sosyal Davranış Ölçeği (OSDÖ) uygulanmıştır.

Çocukların EÇE-4: EF'den elde edilen anksiyete düzeyleri ile YAA toplam puanı ve AABE toplam puanı, EBBÖ Güvensiz Kaçınan alt ölçeği puanı ve EBBÖ Güvensiz İkiricikli Bağlanma alt ölçeği puanı arasında anlamlı düzeyde pozitif ilişki saptanmıştır. Ayrıca EBBÖ Güvenli Bağlanma alt ölçeği puanı ile OSDÖ Özdenetim Becerisi ve Akademik Beceriler alt ölçekleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Bu sonuçlar, okul öncesi dönemdeki çocuklar ve anneleri arasındaki bağlanma ve anksiyete ilişkisinin kendi içerisinde özgün olduğunu ve birbirinden etkilendiğini göstermektedir. Çalışmamızın sonuçları, okul öncesi dönemdeki çocukların anksiyeteleri ve davranışları üzerinde yapılacak müdahalelere annelerin katılmasının önemine dikkat çekmektedir.

ABSTRACT

THE RELATION BETWEEN THE SEPERATION ANXIETY AND THE SIGNS OF ANXIETY IN CHILDREN WITH THEIR MOTHERS' ATTACHMENTS TYPES

Kübra DAĞLAR

Master's Thesis, Psychology Department

Consultant: Assistant Professor Doctor Muhammed AYAZ

January, 2016

The aim of this study is to analyze the relationship between the maternal separation anxiety level of both childhood and adult onset, the maternal attachment style, and the symptoms of anxiety in children between 3-5 years old. It is also aimed to investigate the relationship between the maternal anxiety level, maternal attachment style and the type social behaviours of children at school.

The study sample consist of 49 children who study in a private school in İstanbul province. Early Childhood Inventory-4: Parent Form (ECI-4:PF) was used to evaluate the symptoms of anxiety in children, Adult Separation Anxiety Questionnaire (ASA) and Separation Anxiety Symptom Inventory (SASI) were used to evaluate maternal separation anxiety level of both childhood and adult onset, and maternal attachment style was evaluated with Adult Attachment Scale (AAS). Moreover, Ankara Development Scanning Inventory (ADSI) was used to determine the childrens' developmental stages and a Turkish Version Of The School Social Behavior Scales (SSBS) was used to analyze behavioural pattern of the children in school.

A significant positive correlation was detected between the anxiety score of children which is obtained from ECI-4: PF and the ASA total score, the SASI total score, AAS Insecure Avoidant subtest score and AAS Insecure Ambivalent subtest score. Also, a statistical significant correlation was found between AAS Secure

Attachment subtest score and SSBS Self-Secure Ability subscore, SSBS Academic Skills subscore.

These results demonstrate the relation between anxiety and attachment in preschool children and their mothers is specific and affected from each other. The results of our study point out the importance of participation of mothers' in the interventions on preschool children's anxiety and behaviours.

TEŞEKKÜR

Bu çalışmayı gerçekleştirmemde bana yardımcı olan, yönlendirmeleri ve bilgisiyle ışık tutan, sevgili tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Muhammed Ayaz'a desteği, katkıları ve sabrı için teşekkür ederim.

Çalışmayı yürütme aşamasında bana her konuda destek olan çalışma arkadaşlarıma, birlikte geçirdiğimiz her anın öğrenmeyle dolu olduğu ve daha çok birçok şey öğreneceğim Uzm. Psk. Merve Onurbilen'e, alandaki ilk deneyimlerimin sahibi, yol göstericim, bana olan güvenini ve desteğini her an hissettiğim Psk. Mukadder Temiz'e, öğrencilik ve meslek hayatım boyunca birlikte yol aldığım, var olan bilgileri paylaşıp çoğalttığım, varlığıyla bana ve hayatıma farklı boyutlar kazandıran sevgili arkadaşım Psk. Bahar İlhan'a teşekkür ederim.

Ve bugünlere gelmeme sebep olan, her durumda yanımda ve destekçim olan, koşulsuz sevgiyi ve birlikteliği öğrendiğim sevgili aileme emekleri, sabırları ve benliğime kattıkları her şey için teşekkür ederim.

Kübra DAĞLAR

Ocak, 2016

İÇİNDEKİLER

ÖZET	III
ABSTRACT	V
TEŞEKKÜR	VII
İÇİNDEKİLER	VIII
TABLolar LİSTESİ	X
EKLER LİSTESİ	XI

1. BÖLÜM

1.GİRİŞ

1.1 Bağlanma	4
1.1.1. Bowlby ve Bağlanma Kuramı	4
1.2 Ainsworth ve Yabancı Ortam Deneyi	6
1.2.1. Güvenli Bağlanma	7
1.2.2. Güvensiz Bağlanma/Kaçınma	7
1.2.3. Güvensiz Bağlanma/İkircikli	8
1.3. Erişkinlikte Bağlanma	8
1.4. Dörtlü Bağlanma Modeli	9
1.4.1. Güvenli Bağlanma	9
1.4.2. Kayıtsız Bağlanma	10
1.4.3. Saplantılı Bağlanma	10
1.4.4. Korkulu Bağlanma	10
1.5. Kaygı (Anksiyete Bozuklukları)	11
1.5.1. Ayrılma (Seperasyon) Kaygısı Bozukluğu	13
1.5.2. Yetişkin Ayrılma Kaygısı Bozukluğu	15
1.5.3. Seçici Konuşmazlık (Mutizm)	16
1.5.4. Özgül Fobi	17
1.5.5. Toplumsal Kaygı Bozukluğu (Sosyal Fobi)	17
1.5.6. Yaygın Kaygı Bozukluğu	17
1.6. Amaç	18

2. BÖLÜM YÖNTEM

2.1. Örneklem-----	19
2.2. Veri Toplama Araçları-----	19
2.2.1. Sosyodemografik Bilgi Formu-----	19
2.2.2. Yetişkin Ayrılık Anksiyetesi / Ayrılık Anksiyetesi Belirti Envanteri-----	19
-----	19
2.2.3. Erişkin Bağlanma Biçemi Ölçeği (EBBÖ)-----	20
2.2.4. Ankara Gelişim Tarama Envanteri (AGTE)-----	20
2.2.5. Erken Çocukluk Belirti Envanteri-4: Ebeveyn Formu (EÇE-4:EF)-----	22
-----	22
2.2.6. Okul Sosyal Davranış Değerlendirme Ölçeği (OSDÖ)-----	23
2.3. Uygulama -----	25
2.4. İstatistiksel Değerlendirme-----	25

3. BÖLÜM BULGULAR

3.1. Çalışma Grubunun Sosyodemografik Özelliklerine İlişkin Bulgular--	26
3.2. Araştırmaya Alınan Çocuklar İçin Kullanılan Ölçeklere İlişkin Bulgular--	32
3.3. Araştırmaya Alınan Anneler İçin Kullanılan Ölçeklere İlişkin Bulgular--	36
3.4. Çalışmaya Alınan Çocukların Gelişim Düzeyleri ile OSDÖ Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular-----	38
3.5. Annelerin Bağlanma Biçimleri ile Çocukların Anksiyete Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular-----	39
3.6. Annelerin Bağlanma Biçimleri ile Çocukların Sosyal Davranışları Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular-----	40

4. BÖLÜM TARTIŞMA VE SONUÇ

4.1. Araştırmanın Sonuçları ve Literatür Karşılaştırmaları-----	41
4.2. Kısıtlılıklar-----	46
4.3. Sonuçlar-----	46
KAYNAKÇA -----	47
EKLER -----	51

ÖZGEÇMİŞ

TABLULAR LİSTESİ

Tablo No	Sayfa
Tablo 1. Dörtlü Bağlanma Modeli-----	9
Tablo 2. Çalışma Grubundaki Çocuklara Ait Demografik Bulguların Dağılımı----- -----	27
Tablo 3. Çalışmaya Alınan Çocukların Sosyodemografik Özellikleri-----	28
Tablo 4. Çalışma Grubundaki Ebeveynlere Ait Demografik Bulguların Dağılımı----- -----	30
Tablo 5. Yaşanılan Çevreye Ait Bulguların Dağılımı-----	31
Tablo 6. Çalışmaya Alınan Çocukların AGTE T Puanlarına Göre Gelişimlerine Ait Bulgular-----	32
Tablo 7. OSDÖ Alt Ölçeklerinin Puan Ortalamaları-----	33
Tablo 8. OSDÖ Alt Ölçeklerine Ait Yüzdeler-----	34
Tablo 9. EÇE-4:EF Alt Ölçeklerine Ait Bulgular-----	35
Tablo 10. EBBÖ'nin 3 Bağlanma Stili Puanlarına Ait Betimleyici İstatistikler----- -----	36
Tablo 11. EBBÖ'ne Göre Annelerin Bağlanma Stilleri-----	36
Tablo 12. YAA ve AABE'ne Ait Bulgular-----	37
Tablo 13. Annelerin YAA ve AABE'nden Aldıkları Puanların Yüzdeleri--	37
Tablo 14. Çalışmaya Alınan Çocukların AGTE T Puanları ile OSDÖ Alt Ölçek Puanlarının Korelasyonları-----	38
Tablo 15. Annelerin Bağlanma Biçimleri ve Çocukların Anksiyete Düzeyleri Arasındaki Korelasyon-----	39
Tablo 16. Annelerin Bağlanma Biçimleri ile Çocukların OSDÖ Puanları Arasındaki Korelasyon-----	40

EKLER LİSTESİ

	Sayfa
Ek-1. Yetişkin Ayrılık Anksiyetesi Özbildirim Listesi (YAA)-----	51
Ek-2. Ayrılık Anksiyetesi Belirti Envanteri (AABE)-----	53
Ek-3. Erişkin Bağlanma Biçemi Ölçeği (EBBÖ)-----	54
Ek-4. Okul Sosyal Davranış Değerlendirme Ölçeği (OSDÖ)-----	56
Ek-5. Erken Çocukluk Envanteri-4: Ebeveyn Formu (EÇE-4:EF)-----	62

1. BÖLÜM

GİRİŞ

İnsan, topluluk halinde yaşayan bir organizmadır ve başka insanlarla bir arada bulunma isteği içerisinde. İnsan yavrusu, biyolojik açıdan gözlenen özel durumu nedeniyle, yaşamını sürdürebilmek için, diğer türlerin yavrularına oranla, çok daha uzun süre anne-babasının doğrudan yardımına muhtaçtır. Bu kaçınılmaz durum, insan türünden organizmaların bir arada yaşama, eğilim ve gereksinimlerini, özellikle de bağlanma ihtiyacını açıklamaktadır. Bağlanma, yaşamın ilk günlerinde başlayan, duygusal yönü ağır basan ve olması beklenen bir durumdur (Soysal, 2005). Bağlanma tam olarak altı ay ile yirmi dört ay arasında şekillenmektedir. Bu dönemin ardından çocuk yaşamında gerek birincil bakıcısıyla gerekse de diğer insanlarla geliştireceği karmaşık yapıdaki ilişkilere girecektir (Kaplan ve ark., 1994).

Çocukluk yılları insan hayatının en hızlı gelişim yıllarıdır. Bu yıllarda fiziksel, zihinsel, sosyal ve duygusal gelişimin temelleri atılır. Çocuk çevresini tanımaya çevresindeki ilişkileri kendince anlamaya, olaylara karşı bakış açısı kazanmaya ve olayları yorumlamaya çalışır. Bu gelişim süreci içinde çocuğun içinde bulunduğu çevresel koşullara göre kaygı düzeyi de şekillenmeye başlar. Kaygı duygusu anne-babasının, öğretmenlerinin ve arkadaşlarının davranışlarına göre artar veya azalır (Alisinanoğlu ve Ulutaş, 2003).

Kaygı iç ve dış dünyadan kaynaklanan bir tehlike olasılığı ya da kişi tarafından tehlike olarak algılanıp yorumlanan herhangi bir durum karşısında yaşanan bir duygudur. Kişi kendisini bir alarm durumunda ve sanki bir şey olacakmış gibi bir duygu içinde hisseder (Işık, 1996).

Çocuklarda da erişkinlerde olduğu gibi kaygı bozuklukları görülebilir. Bununla birlikte çocukların kaygı ve endişe kaynakları ve gösterdikleri belirtiler erişkinlerden farklı olabilir. Çocuklar normal gelişim sürecinde de bir takım korku ve kaygılar gösterebilirler. Fakat bunlar çoğunlukla geçici niteliktedir ve çocuğun hayatını fazla etkilemezler. Eğer bu kaygı ve korkular kaybolması beklenen bir yaşta hala devam ediyor ve çocuk ve ailenin

hayatında zorluk yaratıyorsa kaygı bozukluğundan bahsedilebilir (Demiray, 2011).

Küçük çocuklardaki kaygı yaratan durumlar ileri yaşlardaki ruhsal tepkilerin temelini oluştururlar. Çocuğun bebeklik döneminde temel ihtiyaçlarının karşılanmaması veya anneye aşırı bağımlı hâle getirilmesi ilkel kaygı denilen durumun önemli bir unsurudur. Bütün gereksinimleri annesi tarafından karşılanan çocuğun anneden ayrılma durumunda kalması çocukta güvensizlik ve kaygı oluşturabilir. Birden ortaya çıkan çevre değişiklikleri de küçük çocukları endişelendiren en önemli durumlardan biridir. Çocukların yoksunluk ve kayıpları anlamaları zor olduğu için, alıştığı günlük işler, rahat pozisyon ve herhangi bir şeyini yitirmesi halinde kaygı duygusu ortaya çıkabilir. Aniden memeden kesilme hâli veya anne memesinden yoksunluk gibi engellemeler kızgınlık ve düşmanlık duygularını ortaya çıkararak kaygıya neden olacak çatışmalar meydana getirebilmektedir. 3-4 yaşındaki erkek çocuklarda iğdiş edilme, kızlarda ise cinsel organının erkeklerden farklı olduğunun anlaşılmasından kaynaklanan kaygılar görülürken, daha ileri yaşlarda okula başlama, kardeşinin doğumu, arkadaş edinememe, başarılı olamama, arkadaşları tarafından istenmeme kaygıları görülmekte, ergenlikte ise kaygılar gencin fizikî görünüşü, varlığını tehdit eden tehlikeler, içsel çatışma, sosyal çatışma, arkadaş ilişkileri ve karşı cinsle ilişkiler ve anne-baba tutumuna bağlı kaygılar görülebilmektedir (Çifter, 1985).

Kaygı bozuklukları olan çocukların hemen hepsinin anne babalarında ya da yakın akrabalarında benzer kaygı bozuklukları ve kişilik özellikleri vardır. Ebeveyndeki kaygı bozuklukları değişik şekillerde çocuklarını etkilemektedir. Ebeveynin ayrılma anksiyetesi ve aşırı koruyucu davranışlarının güvensiz bağlanma biçimleri ile ilişkili olduğu ve çocukta ruhsal sorunları tetikleyebileceği bildirilmektedir (Fritz ve Campo 2002, Hock ve Schirtzinger 1992, Liotti 1992, Van Ijzendoorn 1995). Anne-çocuk arasındaki bağlanmanın doğrudan ya da duygu kontrolü üzerindeki etkileri nedeniyle dolaylı olarak çocuğun anksiyete düzeyinde etkili olduğu düşünülmektedir (Kerns ve Brumariu, 2014). Öncelikle ebeveyndeki kaygı bozuklukları ya da kaygılı kişilik özellikleri genler yoluyla çocuklarına geçmekte ve bu çocuklar, bu tür psikiyatrik sorunlara biyolojik açıdan yatkın olarak

dünyaya gelmektedir. Diğer taraftan kaygılı bir ebeveyn tarafında yetiştirilmek çocuklarda kaygı bozuklarının ortaya çıkmasını kolaylaştırmaktadır. Kaygılı, endişeli, müdahaleci ve mükemmeliyetçi anne babalar çocukları için güven verici, rahatlatıcı ve olumlu bir üs ya da örnek olmayı başaramazlar ve çocuklarının sorununa doğrudan katkıda bulunurlar. Korku ve kaygı doğuştan getirilen özellikler olmakla birlikte öğrenme ve model alma yoluyla da kazanılan ve sürdürülen durumlardır. Aşırı kaygılı, korkulu, endişeli anne babalar bu yönüyle de çocuklarına olumsuz bir örnek teşkil edebilirler. Anne babanın çocuk yetiştirmedeki tutum ve davranışları da çocuklardaki kaygı bozuklarının ortaya çıkmasında ve daha önemlisi belirtilerin kötüleşmesi ve devam etmesinde önemlidir. Örneğin çocuğunun kendinden uzaklaşmasına veya ayrılmasına hiç müsaade etmeyen ve bu tür durumlarda sürekli aşırı bir kaygı gösteren annenin çocuğuna verdiği mesaj, çevrenin güvensiz ve tehlikeli olduğudur. Böyle bir çocukta ayrılık kaygısı bozukluğu gelişme riski daha yüksektir (Demiray, 2011).

Ayrılma kaygısı bozukluğu çocuk ve ergenlerde en az 4 hafta yetişkinlerde ise 6 ay ya da daha uzun süren, kişinin bağlandığı insanlarda ayrılmasıyla ilgili, gelişimsel olarak uygun olmayan ve aşırı düzeyde kaygı ve korku duymasındır. Bağlandığı başlıca kişileri yitireceğine ya da onların başına bir iş geleceğine ilişkin sürekli ve aşırı bir anksiyete yaşama, ayrılma korkusu nedeniyle, okula ya da başka bir yere gitmek istememe durumudur.

Çocuğun ayrılma kaygısı bozukluğunda çocuk, kendisi için önemli işlevsellik alanlarında (okulda ya da okul dışı arkadaş ilişkilerinde, sosyal yaşantısında) güçlükler yaşar (Masi ve ark., 2001).

Anksiyete bozukluğu olan çocuklarla ilgili çalışmalarda, çocuktaki uyum sorununun nöropsikolojik işlev bozuklukları, genetik özellikler ve kalıtımın yanında, çevresel etkileşimler ve ebeveynlerinin özellikleriyle de ilişkili olduğu bulunmuştur (Büküşoğlu, 2004). Psikodinamik yaklaşıma göre; ayrılma kaygısı bozukluğu tanısı alan çocuk, daha önceki gelişim dönemlerinden geçişinde sorunlar (bağlanma sorunları, önceki ayrılma güçlükleri gibi) yaşamış ve başarısız olmuştur (Field, 1996).

Ayrılma kaygısı bozukluğu gelişiminde bir diğer önemli değişken ise, anne çocuk ilişkisinin niteliğidir. Annelerin güvensiz bağlanma biçimi ile çocuklardaki anksiyetenin ilişkili olması, annelerin çocuk yetiştirme biçimlerinin bağlanma özelliklerinden büyük ölçüde etkilendiğini göstermektedir. Özellikle okul öncesi dönemde anne çocuk ilişkisinin önemi çok fazladır. Bu yaş grubu çocuklarda annenin çocuğun anksiyeteli davranışlarına verdiği tepkinin çocuğun anksiyete düzeyini etkilediği ve uzun dönemde ruhsal yapı taşlarını oluşturduğu düşünülmektedir. Çocuğa aşırı düşkün, sorumluluk vermeyen, aşırı disiplin uygulayan, sınırlayan ya da ihmal eden, örnek olmak yerine sadece ve sürekli uyaran, güven vermeyen, suçlayıcı, fiziksel ya da ruhsal sorunları olan ebeveynler çocuğun gelişim aşamalarını sağlıklı atlatamaması yanında, uyum sorunları geliştirmelerinden ve yaşamın ileri dönemlerinde ciddi psikopatolojilerin ortaya çıkmasından sorumlu tutulmaktadır (Muris ve ark., 1996).

1.1. Bağlanma

1.1.1. Bowlby ve Bağlanma Kuramı

Bağlanma bebeğin annesiyle ya da birincil ihtiyaçlarını karşılayan kişiyle kurduğu, güven duygusunu etkileyen güçlü bir bağıdır. Bu bağlanmanın kurulma biçimi çocuğun bütün yaşamını etkilemektedir. Bebeğin ihtiyaçlarının karşılanması ve sevildiğini hissetmesi, güven duygusunun ve önemli olduğu hissini gelişmesini sağlamakta ve bebeğin dış dünyaya verdiği anlam şekillenmektedir. Bowlby'ye göre çocuklarıyla güvenli bağlanma ilişkisi kuran ebeveynler, aynı zamanda onlara değerli oldukları, güvende oldukları ve sevildiklerine ilişkin güvence vermiş olurlar. Bu nedenle bebeklik döneminde fiziksel ihtiyaçların karşılanmasının yanı sıra bebekle tensel temas içinde bulunmak, bebeğin ağladığı zamanlarda sakinleşmesi için kucağa almak ona sürekli yanında olunduğunun hissettirilmesi açısından önemlidir (Bowlby, 1982).

Bebeklikteki bağlanma kavramı; belirli bir kişiye olumlu tepkilerin verilmesi, zamanın büyük bir kısmının o kişiyle birlikte geçirilmek istenmesi, herhangi bir korku yaratan durum veya obje karşısında hemen o kişinin aranması, bağlanılan kişinin varlığının duyumsanmasına eş zamanlı olarak

rahatlama duygusunun eşlik etmesi gibi duygu ve davranış örüntülerinin tümünü kapsamaktadır (Erkuş, 1994; Morgan, 1991).

Bowlby, gereksinim duyduğu her an ulaşabileceği bir bağlanma figürüne sahip bireylerin, böyle bir figürden yoksun olan bireylere oranla daha az korku ve endişe duyacaklarını belirtmiştir. Bowlby'e göre sıcak ve sevgi dolu annelere sahip çocuklar kendilerini de sevgiye layık görürler ve diğer insanları da güvenilir insanlar olarak algırlar. İlk bağılıklarında bazı sıkıntılarla karşılaşan çocuklar daha karamsar ve düşmanca olma eğilimindedirler. Ayrıca bu çocuklar kendilerini başkaları tarafından sevilme konusunda yetersiz olarak değerlendirirler. Güven duygusundan yoksun çocukların endişeli, yalnız ve ilişkilerinde başkalarına bağımlı bireyler olarak yetiştikleri görülmektedir (Skolnick, 1986).

Bowlby (1982), bağlanma ilişkisinin;

- a) yakın bakım veya bakıcıya yakın olma
- b) çevreyi keşfederken ve yeni davranışlar öğrenirken yeterince rahat olabileceği “güvenli üs” olarak bakıcıyı kullanma
- c) bebeğin rahatlık, destek ve yeniden güvence için bakıcıya güvenmesi anlamında güvenli bir sığınak olması olarak üç çeşit işlevi olduğunu ifade etmektedir.

Bowlby (1982), çocuk yuvası ve hastanelerde kalan çocukların ve bebeklerin davranışlarını incelemiş ve güvenli bir bağlanma ilişkisi yaşamış olan çocukların ve bebeklerin annelerinden ayrılmaya karşı gösterdikleri davranışların benzer bir süreç içerisinde gerçekleştiğini gözlemlemiştir. Bowlby bu davranışları, karşı koyma, umutsuzluk ve kopma (ayrılma) olarak tanımlamıştır. Karşı koyma aşamasında, çocuk annesinin kendisini bıraktığı ile ilgili düşünce ve ifadelerle, endişe, üzüntü, yoğun ağlama davranışları gösterir. Umutsuzluk aşamasında, çocuk yardım istemez, ara sıra ağlar, fiziksel olarak kendini geri çekebilir. Son aşama olan kopma aşamasında ise; çocuklar aile dışındaki çevre ile daha fazla ilgilenmeye başlar, olumsuz sosyal davranışlar gözlenir.

1.2. Ainsworth ve Yabancı Ortam Deneyi

Bağlanma kuramına ilk büyük katkıyı, ana-baba-çocuk ilişkisi temelinde bağlanma davranışına ilişkin bireysel farklılıkları inceleyerek Bowlby'nin kuramının temel sayıltılarını ilk kez sistematik olarak sınavan Mary Ainsworth, yapmıştır. Bowlby gibi, Ainsworth'da bağlanmayı “çocuk ve onun birincil bakıcısı arasındaki bağ ya da süre giden ilişki”, bağlanma davranışını da “bu tür bir ilişkinin şekillenmesine ve daha sonra da ilişkilere aracılık etmesine hizmet eden davranışlar” olarak tanımlamıştır. Ainsworth'un kuramsal çalışmalarının başlıca amacı, bağlanma kuramının “duyarlılık” denencesini sınamak, böylece, çocukluktaki bağlanma davranışının annenin çocuğun gereksinimlerine olan duyarlılığı ya da duyarsızlığı ile açıklanıp açıklanamayacağını anlamaktır (Güngör, 2000). Ainsworth, Blehar, Waters ve Wall (1978), 1-2 yaş arası çocukların anneleri tarafından yalnız bırakılmaları sonucunda, yalnız bırakılma stresini nasıl yaşadıkları ve bu durumun üstesinden nasıl geldikleri gözlemişlerdir. “Yabancı Ortam Deneyleri” olarak adlandırılan bu çalışma çocukların sevecekleri oyuncakların olduğu bir odada gerçekleşmektedir ve birbirini izleyen şu aşamalardan oluşur:

1. Anne ve çocuk deney odasına girerler. Anne bebeği oyuncaklarla kaplı zemine oturtur ve gidip odanın öteki ucundaki bir sandalyeye oturur.
2. Yabancı bir kadın odaya girer. 1 dakika kadar sessizce oturur. 1 dakika kadar anneye konuşur ve sonra çocukla birlikte bir oyuncakla oynamaya çalışır.
3. Anne sessizce odayı terk eder. Eğer bebek rahatsızlık duymazsa yabancı sessizce sandalyesinde oturur. Eğer bebek rahatsızlık duyarsa onu yatıştırmaya çalışır.
4. Anne döner ve yabancı sessizce oradan ayrılırken bebekle oynamaya çalışır.
5. Anne bu kez bebeği yalnız bırakarak odadan çıkar.
6. Yabancı odaya girer, bebek rahatsızlık duyarsa onu rahatlatmaya çalışır.
7. Anne odaya girer, yabancı odadan çıkar.

Her aşama 3 dakika sürecek şekilde düzenlenmiştir. Ancak bebek çok rahatsız olursa bu süre kısaltılabilir ya da bebek oynamak için ek süreye gerek

duyarsa uzatılabilir. Bütün deney sürecinde bebek tek yönlü bir aynadan gözetlenir ve yapılan gözlemler kaydedilir. Bebeğin faaliyet düzeyi ve oyuna gösterdiği ilgi, ağlaması ya da diğer hoşnutsuzluk belirtileri, annenin ilgisini çekmek için ona yaklaşması ya da başka girişimlerde bulunması, yabancıyla etkileşimde bulunmak için ona yaklaşması ve bunun için istek göstermesi v.b.

Bebekler gösterdikleri davranışlar üzerinden 3 ana gruba ayrılırlar (Atkinson ve ark., 2008:95).

1.2.1. Güvenli Bağlanma

Anne ayrıldığında (3. ve 5. aşama) rahatsız olsalar da olmasalar da güvenli bağıllık içinde sınıflandırılan bebekler anne döndüğünde onunla etkileşim kurmaya çalışırlar. Bazıları annenin döneceğini bildikleri için rahattır ve oyuncaklarıyla oynamayı sürdürür. Diğerleri onunla fiziksel ilişki kurmaya çalışır. Bazıları seans boyunca sadece anne ile ilgilenir ve anne odadan çıktığında büyük bir rahatsızlık duyarlar.

Güvenli anne-çocuk ilişkisinde anneler çocuklarına karşı ilgili ve duyarlıdırlar. Bu çocuklar anneleri yanlarında olmasa bile ona ulaşabileceklerini bilirler. Güvenli çocuklar mutlu ve özgüven sahibi olmaya eğilimlidir (Burger, 2006).

1.2.2. Güvensiz Bağlanma/ Kaçınma

Bu bebekler yeniden bir araya gelme evreleri sırasında anne ile etkileşimden bariz biçimde kaçınırlar. Bazıları anneyi neredeyse tamamen görmezden gelir. Bazıları etkileşimde bulunmak ve etkileşimden kaçınmak için karma girişimler sergiler. Kaçınan bebekler anne odadayken onunla pek ilgilenmez ve anne odadan ayrıldığında genellikle hoşnutsuzluk göstermezler. Hoşnutsuzluk gösterdiklerinde yabancı tarafından annenin yapabileceği kadar kolayca yatıştırılırlar.

Kaçınan bağlanmada anneler çocuklarına karşı duyarlı değildir. Çocuk bu tavra anneye karşı uzaklık ve duygusal kopukluk geliştirerek tepki gösterir (Burger, 2006).

1.2.3. Güvensiz Bağlanma/ İkircikli

Yeniden bir araya gelme evrelerinde anneye direniş gösteren bebekler kararsız olarak sınıflandırılırlar. Bunlar fiziksel teması eşzamanlı olarak hem ararlar hem de buna direnirler. Örneğin kucağa alındıklarında ağlayabilirler ve aşağı inmek için öfke ile tepinirler. Bazıları oldukça edilgen davranır, anne döndüğünde ağlar ama ona doğru emeklemez ve anne ona yaklaştığında direniş gösterir.

İkircikli bağlanma ilişkisinde anne, çocuğun gereksinimlerine karşı ilgili ve duyarlı değildir. İkircikli bağlanmaya sahip çocuklar ise annelerinden ayrıldıklarında yoğun kaygı ve kızgınlık duygusu yaşamaktadırlar. Anneleri gittiğinde ağlarlar, anneleri geri döndüğünde ise sevinirler ve kucaklarlar. Ancak birdenbire sinirli görünmeye başlayarak annelerini protesto davranışları (anneleri onları sakinleştirmeye çalıştığında sinirli olmaya devam etme, ağlama vs.) gösterirler (Ainsworth ve ark., 1978).

Ainsworth (1989), bebeklerin ebeveynleriyle kurmuş oldukları ilişkilerle şekillenen bağlanma biçimlerinin genellikle yetişkin olduklarında kurmuş oldukları yakın ilişkilerde de tekrarlanacağını belirtmektedir. Bu görüşe dayanarak Hazan ve Shaver, (1987) ise aynı bağlanma biçimlerinin ergenlik döneminde, yetişkinlikteki duygusal ilişkilerinde evlilik ilişkilerinde ortaya çıkabileceğini ileri sürmüşler ve yaptıkları araştırmalarla 3 bağlanma biçimini (güvenli, kaçınan ve ikircikli) ortaya koyan bir ölçek geliştirmişlerdir.

1.3. Erişkinlikte Bağlanma

Erişkin hayatındaki bağlanma davranışı, çocuklukta, ergenlikte ve gençlikte gösterilen bağlanma davranışının bir devamı olarak düşünülmektedir (Bowlby, 1969). Weiss erişkinlikteki bağlanmayı çocuklukta bağlanmadan ayıran üç özellik tanımlamıştır:

1. Erişkinlerde, bağlanma ilişkileri tipik olarak eşler arasındadır, diğerinde bakım alan (bebek) ve bakım veren (ebeveyn) arasındadır,

2. Erişkinlerdeki bağlanma çocuklukta bağlanma gibi diğer davranışsal sistemlerin etkilenmesinden sorumlu değildir,
3. Erişkinlikteki bağlanma sıklıkla cinsel ilişki içerir (West, 1994).

1.4. Dörtlü Bağlanma Modeli

Bartholomew ve Horowitz (1991), Ainsworth ve arkadaşları (1978)'nin çocuklar üzerinde yapılan çalışmalarda tanımlanan, Hazan ve Shaver (1987) tarafından yetişkinlere uyarlanan 3'lü bağlanma biçiminin, dörtlü bağlanma şeklinde ifade edilebileceğini ortaya koymuştur. Bartholomew ve Horowitz' e göre yetişkin bağlanma biçimleri, bireyin kendi benliğini ve diğer bireyleri olumlu ya da olumsuz değerlendirmesine dayalı olarak değişiklik göstermektedir.

Bireyin kendisine ve diğerlerine olumlu(güvenli), kendine olumlu - diğerlerine olumsuz (kayıtsız), kendine olumsuz - diğerlerine olumlu (saplantılı) ve kendine olumsuz - diğerlerine olumsuz (korkulu) değerlendirmelerini içeren dört çeşit bağlanma biçimi vardır (Bartholomew, 1990; Bartholomew ve Horowitz, 1991; Bartholomew ve Shaver, 1998).

Tablo 1. Dörtlü Bağlanma Modeli

	Kendini Algılama	Diğerlerini Algılama
Güvenli	Olumlu	Olumlu
Saplantılı	Olumsuz	Olumlu
Kayıtsız	Olumlu	Olumsuz
Korkulu	Olumsuz	Olumsuz

1.4.1. Güvenli Bağlanma:

Bu bağlanma biçimi, olumlu benlik modeli ve olumlu başkaları modelinin birleşiminden oluşur. Güvenli bağlanmaya sahip bireyler yakın ilişkilerde yakınlık konusunda rahattır ve kendileri hakkında değerlik duygusunu içselleştirmişlerdir (Bartholomew ve Shaver, 1998). Güvenli bağlanma, diğer insanların genellikle kabul edici ve uygun tepki vereceği beklentisi, sevilebilirlik ve değerlilik duygusunu yansıtmaktadır (Bartholomew ve Horowitz, 1991).

1.4.2. Kayıtsız Bağlanma:

Bu bağlanma biçimi, olumlu benlik modeli ve olumsuz başkaları modelinin birleşiminden oluşur. Kayıtsız bireyler olumsuz beklentilerinden dolayı sıklıkla yakınlıktan kaçarlar. Fakat yakın ilişkilerin değerini savunmacı bir şekilde inkar etmek yoluyla benlik değeri duygusunu sürdürürler (Bartholomew ve Shaver, 1998). Bu bağlanma biçimi, diğer insanlara karşı olumsuz bir tavırla birlikte bir sevgi-değerlilik duygusunu ifade etmektedir. Bu bağlanma biçimindeki bireyler yakın ilişkilerden kaçınarak, özerklik ve incitilemezlik duygularını geliştirerek kendilerini hayal kırıklıklarına karşı korumaktadırlar (Bartholomew ve Horowitz, 1991).

1.4.3. Saplantılı Bağlanma:

Bu bağlanma biçimi, olumsuz benlik modeli ve olumlu diğerleri modeli birleşiminden oluşur. Saplantılı bireyler diğerleri tarafından güven ve kabul kazanmak konusunda kaygılıdır (Bartholomew ve Shaver, 1998). Saplantılı bağlanma, diğer insanların olumlu değerlendirilmesiyle birlikte bir değersizlik duygusunu göstermektedir. Bu bağlanma biçimi özelliği gösteren bireyler yakın ilişkilerinde kişisel değerlilik ve kişisel yeterliliği bulmak için çabalarlar (Bartholomew ve Horowitz, 1991).

1.4.4. Korkulu Bağlanma:

Bu bağlanma biçimi, olumsuz benlik modeli ve olumsuz diğerleri modelinin birleşiminden oluşur. Korkulu bireyler diğerleri tarafından kabul ve onaylanma düşüncelerinin yüksek olması nedeniyle saplantılı bireylere benzerdir. Fakat reddedilme ve kaybetme acısını engellemek için yakınlıktan kaçarlar (Bartholomew ve Shaver, 1998). Korkulu bağlanma, bireyin başkalarının güvenilmez ve reddeden bireyler olacağı düşüncesi ile kendisinin sevmeyeceğine ilişkin beklentileri ve değersizlik duygusunu ifade etmektedir. Bu bağlanma biçim, diğer insanlarla yakın olmaktan kaçınarak, reddedilme riskine karşı kendilerini koruma çabalarını ifade etmektedir (Bartholomew ve Horowitz, 1991).

Bartholomew ve Horowitz (1991) güvenli ve kayıtsız bağlanmanın, benlik kavramı ile pozitif bir ilişkiye sahip olduğunu, bununla birlikte; korkulu ve saplantılı bağlanmanın ise; benlik kavramı ile negatif bir ilişki gösterdiğini bulmuşlardır. Ayrıca güvenli ve saplantılı bağlanmanın sosyallik ile pozitif bir

ilişkiye sahip olduğunu, kayıtsız ve korkulu bağlanma ile sosyallik arasında ise, negatif bir ilişki olduğunu ifade etmektedirler.

1.5. Kaygı (Anksiyete) Bozuklukları

Anksiyete; organizma için tehlike içeren tanımlanabilir ya da tanımlanamaz bir durum karşısında yaşanan; endişe duygusu ve birlikte eşlik eden bedensel uyarılma belirtileri ile karakterizedir. Çarpıntı, titreme, terleme, kas gerilimi gibi belirtiler yaşanır, anksiyete sonucunda kaçınma, saldırma vb. duygu ve birlikte felaket düşüncelerine yol açar. En önemli özelliği, büyük bir sıkıntıya neden olması ve kişi tarafından hoşça gitmeyen bir yaşantı olarak tanımlanmasıdır.

Anksiyetenin bir “ruhsal bozukluk” belirtisi olması şart değildir. Normal insanda da büyümeye, değişmeye, yeni ve denenmemiş şeyleri denemeye ve bireyin kendi kimliğinin ve hayatın anlamını bulmasına eşlik edebilir. Gün boyunca, normal bir insanda da çeşitli olaylar veya düşünceler karşısında anksiyete gözlenebilir (örneğin; sınava girmeden önce, karşı cinsten hoşlandığı biriyle konuşurken vs). Anksiyete kişiyi içsel ve dışsal tehditlere karşı uyarır; bu açıdan bakıldığında hayat kurtarıcı bir niteliği vardır. Tehditten korunmak ya da sonuçlarını azaltmak için kişiyi gereken adımları atması için hazırlar.

Anksiyetenin bir ruhsal hastalık belirtisi olması için verilen uyarıya şiddet ya da süre olarak uygunsuz bir yanıt olması, sık tekrarlaması ve kişinin mesleki veya sosyal açıdan işlevselliğini bozuyor olması gerekmektedir. Anksiyete belirtileri iki temel küme altında toplanabilir:

Bedensel Belirtiler: Otonom sinir sistemi hiperaktivasyonuna bağlıdır.

- Çarpıntı
- Titreme
- Terleme,
- Yüzde kızarma,
- Ateş basması,
- Nefes darlığı
- Bulantı yada karın ağrısı
- Baş dönmesi,

- Sersemlik hissi,
- Düşecekmiş veya bayılacakmış gibi hissetme

Ruhsal Belirtiler:

- Unutkanlık
- Aklın sisli, bulanık olması
- Aşırı uyanıklık hali (hipervijilans)
- Depresonalizasyon
- Derealizasyon
- Dikkati toplayamama
- Önemli olayları hatırlayamama
- Düşünce duraklamaları, bloklar
- Objektif düşünme güçlüğü
- Nedenselleştirme güçlüğü
- Kontrolünü yitirme korkusu
- Başa çıkamama korkusu
- Fiziksel zarar görme ya da ölüm korkusu
- Aklını yitirme korkusu
- Başkaları tarafından yanlış değerlendirme korkusu

Tüm anksiyete bozukluklarında bu belirtilerin bir kısmı veya tamamı görülebilir.

Anksiyete bozukluklarının etiolojisinde başta nöradrenalin olmak üzere, serotonin ve GABA temel nörotransmitter sistemleridir. Ayrıca, özellikle panik bozukluğu olmak üzere, bu kişilerin sempatik sinir sisteminin dış uyaranlara aşırı tepki verdiği düşünülmektedir.

Bilişsel modele göre; anksiyete bozukluğu olan kişiler karşılaşılan bir durumun tehlike derecesini ve zarar görme ihtimallerini büyütme, kendilerinin tehdit ile baş etme yetilerini ise küçük görme eğilimindedir.

Psikodinamik kuramlara göre; anksiyete bozuklukları, normal büyüme ve gelişme evrelerinde yaşanan ve kişinin bir üst basamağa geçmesi için gerekli olan anksiyetelerin yeterince çözümlenmemesi sonucu ortaya çıkar ve devam eden kalıntılardır.

DSM 5 de anksiyete (kaygı) bozuklukları başlığı altında aşağıdakiler yer almaktadır:

- Ayrılma Kaygısı Bozukluğu
- Seçici Konuşmazlık (Mutizm)
- Özgül Fobi
- Toplumsal Kaygı Bozukluğu (Sosyal Fobi)
- Panik Bozukluğu
- Agorafobi
- Yaygın Anksiyete (Kaygı) Bozukluğu
- Maddenin/İlacın Yol Açtığı Kaygı Bozukluğu
- Başka Bir Sağlık Durumuna Bağlı Kaygı Bozukluğu
- Tanımlanmış Diğer Bir Kaygı Bozukluğu
- Tanımlanmamış Kaygı Bozukluğu
- Obsesif-Kompulsif Bozukluk
- Travma Sonrası Stres Bozukluğu

Aşağıda çalışmamızda kullanacağımız kaygı bozukluklarının bir kısmını ele alacağız.

1.5.1. Ayrılma (Seperasyon) Kaygısı Bozukluğu

Ayrılma kaygısı bozukluğu; en az 4 hafta boyunca çocuğun evden ya da evde bağlandığı kişiden ayrılmaya bağlı olarak gelişim düzeyine göre beklenenden fazla ve yineleyici kaygı duyması şeklinde tanımlanabilir. Bowlby'e göre; ayrılıkta görülebilen sıkıntı, sadece anksiyete değildir; sevgi objesinin kaybı nedeniyle depresyonda vardır.

Ayrılma Kaygısı Bozukluğunun temel özelliği evden ya da evde bağlandığı kişiden ayrılmaya bağlı aşırı anksiyetenin olmasıdır. Bu anksiyete, bireyin gelişim düzeyine göre beklenenden fazladır. Bu bozukluğu olan bireyler her evden ya da bağlandıkları kişilerden ayrıldıklarında yineleyici bir biçimde aşırı sıkıntı ve kaygı yaşarlar. Bağlandıkları başlıca kişilerden ayrıldıklarında bu kişilerin nerede olduklarını bilmeye ve onlarla ilişki içinde olmaya (örn. telefon ile görüşmeleri) gereksinim duyarlar. Eve dönme özlemi içindedirler ve sürekli yeniden birleşme düşleri kurarlar.

Bağlandıkları kişilerden ayrıldıklarında kendilerinin veya bağlandıkları kişilerin bir kaza geçirecekleri ya da hastalanacaklarına ilişkin sürekli ve aşırı bir kaygı yaşarlar. Bu bozukluğu olan çocuklar sıklıkla kaybolma ve ana babasına bir daha kavuşamama korkusu yaşarlar. Tek başına evden veya bildik çevreden uzağa bir yere yolculuğa çıktıklarında huzursuzlaşırlar ve tek başlarına bir yere gitmekten kaçınırlar. Okul ya da kampa katılmaya karşı çıkarlar, arkadaşlarının evine ziyarete gitmez ya da orada uyumazlar, ufak tefek işler için bile evden çıkmazlar. Bu çocuklar odada tek başına oturamazlar, “yapışkan” davranışlar gösterirler, evde ana babalarının çevresinde dolaşırlar ya da onları “bir gölge gibi” izlerler.

Bu bozukluğu olan çocuklar uyku zamanı zorlanırlar ve uyuyana kadar yanlarında birinin olmasını isterler. Gece boyunca kendi yollarını bir şekilde ana babalarının (ya da kardeşleri gibi, önemli başka bir kişi) yatağına göre ayarlar; ana babanın yatak odasına gitmeleri yasaklanmış ise, oda kapısının önünde uyuyabilirler. Korkularını yansıtan (örn. bir yangında, cinayette ya da büyük felakette ailenin zarar görmesi) gece kabusları görebilirler. Ayrılıkta ya da böyle bir ayrılık beklendiğinde karın ağrıları, baş ağrıları, bulantı ve kusma gibi bedensel yakınmaları olur. Çarpıntı, baş dönmesi ve halsizlik hissi gibi kardiovasküler belirtiler küçük çocuklarda nadir olmakla birlikte daha ileri yaştaki bireylerde yaygın olarak gözlenebilir (Tüzün ve Sayar, 2006).

DSM-V'e göre Ayrılma Kaygısı Bozukluğu tanı ölçütleri aşağıdaki gibidir:

A. Aşağıdakilerden en az üçünün olması ile belirli, kişinin bağlandığı insanlardan ayrılmasıyla ilgili, gelişimsel olarak uygun olmayan ve aşırı düzeyde bir kaygı ya da korku duyması.

1. Evden ya da bağlandığı başlıca kişilerden ayrılacak gibi olduğunda ya da ayrıldığında hep aşırı tasalanma.
2. Bağlandığı başlıca kişileri yitireceği ya da bu kişilerin başına, hastalık, yaralanma, yıkım, ölüm gibi kötü bir olay geleceğiyle ilgili olarak, sürekli bir biçimde, aşırı tasalanma
3. Bağlandığı başlıca kişilerden birinden ayrılmaya neden olacak, istenmedik bir olay (örn. kaybolma, kaçırılma, bir kaza geçirme, hastalanma) yaşayacağıyla ilgili olarak, sürekli bir biçimde, aşırı tasalanma.

4. Ayrılma korkusundan ötürü, okula, ise ya da başka bir yere gitmek için dışarı çıkmayı, evden uzaklaşmayı hiç istememe ya da buna karşı koyma.
5. Evde ya da başka ortamlarda tek başına kalmaktan ya da bağlandığı başlıca kişilerle birlikte olmamaktan, sürekli bir biçimde, aşırı korku duyma ya da bu konuda isteksizlik gösterme.
6. Evinin dışında ya da bağlandığı başlıca kişilerden biri yanında olmadan uyuma konusunda isteksizlik gösterme ya da buna karşı koyma.
7. Yineleyici bir biçimde, ayrılma konusunu da içeren karabasanlar görme.
8. Bağlandığı başlıca kişilerden ayrıldığında ya da ayrılacak gibi olduğunda bedensel belirtilerle (örn. baş ağrıları, karın ağrıları, bulantı, kusma) ilgili yineleyen yakınmalarının olması.

B. Bu korku, kaygı ya da kaçınma süreklilik gösterir, çocuklarda ve ergenlerde en az dört hafta, erişkinlerde altı ay ya da daha uzun sürer.

C. Bu bozukluk, klinik açıdan belirgin bir sıkıntıya ya da toplumsal, okulla ilgili, işle ilgili alanlarda ya da önemli diğer işlevsellik alanlarında işlevsellikte düşmeye neden olur.

D. Bu bozukluk, otizm açılımı kapsamında bozuklukta değişikliğe aşırı direnç göstermekten ötürü evden ayrılmaya karşı koyma, psikozla giden bozukluklarda ayrılmaya ilişkin sanrılar ya da varsanılar, agorafobide güvenilir bir eşlikçi olmadan dışarı çıkmaya karşı koyma, yaygın kaygı bozukluğunda önem verdiği diğer kişilerin başına bir hastalık ya da başka kötü bir olay gelecek olmasından ötürü kaygılanma ya da hastalık kaygısı bozukluğunda bir hastalığının olduğuna ilişkin kaygı duyma gibi başka bir ruhsal bozuklukla daha iyi açıklanamaz.

1.5.2. Yetişkin Ayrılma Kaygısı Bozukluğu

DSM 5'in yayınlanması ile birlikte ayrılma kaygısı bozukluğunda da bazı değişiklikler yapılmıştır. DSM 4'de ayrılma kaygısı sadece çocuk üzerinden ele alınarak süresinin en az 4 hafta olduğu bildirilirken DSM 5'de 'çocuk ve ergenlerde en az 4 hafta erişkinlerde ise 6 ay ya da daha uzun sürer' ibaresi ile erişkinlere de yer verilmiştir. Bu nedenle DSM 4'de bulunan 'Başlangıcı 18 yaşından önce olur' ibaresi de kaldırılmıştır.

Çocukluk AAB'si ile yetişkinlikteki panik bozukluğu (PB) arasında ilişki bulunduğu uzun yıllardan bu yana bilinmekte ve tartışılmaktadır. Ancak, ayrılma anksiyetesinin ana belirtilerinin yetişkinlikte de sürdüğü ya da ortaya çıktığı birçok çalışmayla gösterilmiştir. Yetişkinlikte ayrılma anksiyetesi belirtileri saptanan bireylerin 1/3'ünde yakınmaların yetişkinlik döneminde ortaya çıktığı belirlenmiştir. Yetişkinlikte görülen ayrılma anksiyetesi belirtileri olgunlaşmanın getirdiği bazı küçük değişiklikler dışında çocuklarda görülen belirtilere benzemektedir. Yetişkin AAB klinik örneklemelerde de yaygındır. Duygudurum ya da anksiyete bozukluğu olan hastaların (n=508), 1/5'inde çocukluk AAB öyküsü olmaksızın yetişkinlik AAB'si, bir diğer 1/5'inde ise hem çocukluk hem de yetişkinlik AAB'si olduğu saptanmıştır. Özelleşmiş bir klinikte değerlendirilen yetişkin anksiyete hastaların %23'ünde ek olarak AAB tanısı olduğu saptanmıştır. Yetişkinlik AAB'si olan kişilerde, bir başka anksiyete bozukluğu ya da depresyon ek tanıları oldukça sıktır ve %17'sinde bağımlı kişilik bozukluğu olduğu bildirilmiştir. Yetişkin AAB'de ek tanı oranlarını yüksek bulan başka çalışmaların bulgularına göre yetişkin AAB, anksiyete ek tanılarında bağımsız olarak, kişilerde mesleki ve toplumsal rollerde önemli bozulmalara yol açmakta ve belirgin yeti yitimi yaratmaktadır (Diriöz, 2012). Bu veriler, bu güne dek karanlıkta kalmış olan bir bozukluğun literatürde giderek daha fazla tartışılacağını ve gelecekteki birçok araştırmaya konu olacağını düşündürmektedir.

1.5.3. Seçici Konuşmazlık (Mutizm):

Selektif mutizm, yani seçici konuşmazlık, bir çocuğun normalde konuşabildiği halde dışarıda başkalarının yanında bu konuşma yeteneğini sergileyememesine denir. Yani selektif mutistik bir çocuk dışarıda anaokulunda gördüğünüz her çocuk gibi normal konuşabilir. Fakat yabancıların yanında konuşma becerilerini sergilemekte sıkıntı yaşar. Temel problem, iletişim davranışına karşı çocuğun duyduğu anksiyete ve aşırı duyarlılıktır.

1.5.4. Özgül Fobi:

Fobi; korkulan nesne, eylem ya da durumdan bilinçli kaçınma ile sonuçlanan kişinin mantıksız olduğunu bildiği bir korkudur. Fobik nesnenin varlığı ya da beklentisi kişide yoğun anksiyeteye neden olur. Etkilenen kişi reaksiyonunun aşırı olduğunu farkındadır. Yine de fobik tepki kişinin işlevselliğini belirgin ölçüde etkiler.

1.5.5. Toplumsal Kaygı Bozukluğu (Sosyal Fobi):

Toplumsal Kaygı Bozukluğu, diğer adıyla sosyal fobi, kişinin tanımadığı insanlarla karşılaştığı, başkalarının gözünün üzerinde olabileceği bir ya da birden fazla toplumsal durumdan belirgin ve sürekli bir korku duyması, küçük duruma düşeceği ya da utanç duyacağı bir biçimde davranacağından korkması ve anksiyete belirtileri göstermesidir. Korkulan sosyal durumlarla karşılaşma kişide belirgin bir anksiyete uyandırır ve kişi bu anksiyeteyi doğuran durumlar karşısında kaçınma davranışı sergileyebilir. Kişinin yaşadığı sosyal anksiyete ya da kaçınma davranışı, işlevsellik üzerinde olumsuz etki yaratır ya da korku ile ilişkili belirgin anksiyete veya sıkıntı yaşatır (Işık ve Taner, 2006).

1.5.6. Yaygın Kaygı Bozukluğu:

Yaygın kaygı bozukluğu olan çocuklar sürekli huzursuz, kaygılı, gergin, çabuk öfkelenen, sinirlenen, bir türlü rahat olamayan veya rahatlatılmayan çocuklardır. Bu çocuklar hemen herşeyi kafaya takan, aşırı alıngan ve kaygılı çocuklardır. Gündelik yaşamdaki sıradan olaylar veya haberlerde karşılaştığı bir kaza haberi bile onları kaygılandırıp huzursuz edebilir. Yaygın kaygı bozukluğu olan çocuklar kendilerinin, ailelerinin ve hatta arkadaşlarını güvenliği, sağlığı gibi konularda aşırı duyarlı ve kendilerinden beklenilenin üzerinde sorumluluk sahibi gibi davranırlar. Bu tür çocuklar aslında bu kaygılı kişilik özelliklerinden dolayı sıklıkla çevreleri tarafından olgun, yaşından büyük davranan, mükemmeliyetçi çocuklar olarak tanımlanırlar. Bu tür düşünce ve yaklaşımlar sıklıkla bu çocukların kaygılı kişilik özelliklerinin aile ve çevre tarafından pekiştirilmesine yol açmaktadır. Yaygın kaygı bozukluğu olan çocuklarda uyku ve dikkat bozuklukları, baş ağrısı, karın ağrısı gibi değişik bedensel şikayetler de sıklıkla görülmektedir. Yaygın kaygı bozukluğu olan çocuklar aile içi ve sosyal ilişkilerde, gündelik

yaşamda önemli zorluklar yaşarlar ve hayat zamanla bu çocuklar için çekilemez bir yük haline alabilir (Demiray, 2011).

1.6. AMAÇ

Bu çalışmanın amacı bir eğitim kurumuna devam eden 3-5 yaş grubundaki çocuklarda;

1. anksiyete bozukluğu belirtileri ile annenin bağlanma biçimi arasındaki ilişkinin incelenmesi,
2. anksiyete bozukluğu belirtileri ile annenin çocukluk ve erişkinlik ayrılık anksiyetesi arasındaki ilişkinin incelenmesi,
3. anksiyete bozukluğu belirtileri, annelerin ayrılık anksiyetesi belirtileri ve annelerin bağlanma biçimleri ile çocukların eğitim kurumlarında gösterdikleri davranışlar arasındaki ilişkinin incelenmesidir.

2. BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. Örneklem

Bu araştırmanın örneklemini, İstanbul ilindeki okul öncesi eğitimi veren bir özel eğitim kurumunda 3-5 yaş grubundaki 49 çocuktan oluşmaktadır. Araştırma örneklemini oluşturan çocukların %46,9'u (23) kız, %53,1'i (26) erkektir.

2.2. Veri Toplama Araçları

2.2.1. Sosyodemografik Bilgi Formu

Sosyodemografik bilgi formu (SDBF) çocuk ve ebeveynleri ile ilgili demografik bilgileri alabilmek için çalışmacılar tarafından hazırlanmış, bir halk sağlığı öğretim üyesi tarafından gözden geçirilmiştir. Form, ebeveyne sorularak araştırmacı tarafından doldurulmuştur.

2.2.2. Yetişkin Ayrılık Anksiyetesi Özbildirim Envanteri (YAA) / Ayrılık Anksiyetesi Belirti Envanteri (AABE)

Yetişkin Ayrılık Anksiyetesi Özbildirim Envanteri; Manicavasagar ve arkadaşları tarafından 2003 yılında geliştirilmiş olan yetişkinlik dönemindeki ayrılma anksiyetesi belirtilerini sorgulayan 27 maddeli, geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracıdır. Bu ölçekle ister çocuklukta başlayıp yetişkinlikte devam etsin, ister ilk kez yetişkinlikte ortaya çıksın ayrılma anksiyetesi belirtileri sorgulanmakta ve şiddeti belirlenebilmektedir. Öz-bildirime dayanan ve uygulaması yaklaşık 10-15 dakika süren bir ölçektir.

Silove ve arkadaşları ise 1993 yılında ayrılma anksiyetesini değerlendirmek amacıyla "Ayrılma Anksiyetesi Belirti Envanterini (AABE)" (Separation Anxiety Symptom Inventory, SASI) geliştirmişlerdir. AABE yetişkinlerde çocukluk dönemi ayrılma anksiyetesi belirtilerini sorgulayan 15 maddeli bir envanterdir. Özbildirime dayanan ve uygulaması yaklaşık 5 dakika kadar kısa süren AABE ile bireyin çocukluk döneminde yaşadığı ayrılık anksiyetesi belirtileri tek tek taranmakta ve şiddeti belirlenebilmektedir.

Bu iki anksiyete ölçeği de Meliha Diriöz, Tunç Alkın, Beyazıt Yemez, Elif Onur ve Neslihan Eminağaoğlu (2012) tarafından geçerlik ve güvenilirliği araştırılarak Türkçeye çevrilmiştir.

2.2.3. Erişkin Bağlanma Biçimi Ölçeği (EBBÖ)

EBBÖ iki bölümden oluşmaktadır. Hazan ve Shaver tarafından geliştirilen ilk bölüm (1987) her biri erişkinleri güvenli, ikircikli ve kaçıngan olarak sınıflamaya yarayan, çocuklukta ebeveynle ilişki özellikleri ve genel davranış özellikleri hakkında tanımlar içeren üç farklı ifadeden oluşmaktadır.

Ölçeğin Mikulincer ve arkadaşları (1990) tarafından geliştirilen ikinci bölümü katılımcıdan her birini 1-7 arasında puanlanması istenen 15 maddeden oluşmaktadır. Her bir bağlanma biçimi 5 madde ile temsil edilmektedir ve en yüksek puan hangisinden alındıysa ölçeği dolduran bireyin bağlanma biçimini belirlemektedir.

Ölçeğin İngilizce özđün formu bir uzman çocuk psikiyatristinin başkanlık ettiği İngilizce tıp eğitimi gören öğrenciler ve bir psikolog tarafından Türkçeye çevrildi. Daha sonra geri-çeviri yapıldı ve son Türkçe metin başka bir psikiyatrist tarafından denetlendi (Poçi ve ark., 2006). Ölçeğin ikinci bölümünün iç tutarlılığı kaçıngan ve kaygılı/ikircikli bağlanma için kabul edilebilir bulunurken (Cronbach α , sırasıyla = 0.61 ve 0.66) yazında daha önce vurgulanan bir sınırlılık olarak (Garbarino 1998), güvenli bağlanma biçimi için zayıf bulundu (Cronbach α = 0.42).

2.2.4. Ankara Gelişim Tarama Envanteri (AGTE)

Ankara Gelişim Tarama Envanteri 1992 yılında Işık Savaşır, Nilhan Sezgin ve Neşe Erol tarafından ortaya koyulmuş, 0-6 yaş arasındaki bebek ve çocukların gelişim düzeylerini ölçmeye yarayan bir değerlendirme aracıdır.

Bu envanter kültürümüze özđü, kısa sürede çok kişiye uygulanabilen, sağlık taramalarında çocuğun gelişimini yansıtabilecek şekilde düzenlenmiştir. Envanter çeşitli yaş gruplarına göre düzenlenen ve annelere sorularak “Evet, Hayır, Bilmiyorum” şeklinde yanıtlanan 154 maddeden oluşmuştur. Sorular gelişimin farklı ancak birbiriyle ilişkili alanlarını (Dil-Bilişsel, İnce Motor,

Kaba Motor, Sosyal Beceri-Özbakım) temsil edebilecek biçimde düzenlenmiştir. Sonuçlar 0-6 yaş grubu bebek ve çocukların şimdiki gelişimini sözü edilen 4 alt test ve toplam gelişim puanı olarak yansıtmaktadır.

Genel Gelişim: 154 maddelik genel gelişim toplam puanı tüm testleri kapsar. Genel gelişim düzeyini yansıtır.

Dil-Bilişsel: 65 maddeden oluşan bu alt test basit ses ve sözel davranışlar ile karmaşık dil ifadeleri, dili anlama ve açık olarak ifade edebilme, basit problemleri çözme, sayı-zaman kavramı gibi becerileri kapsar.

İnce Motor: 26 maddeden oluşan bu alt test basit göz-el koordinasyonundan karmaşık ince motor davranışlara kadar uzanan görsel-motor becerileri kapsar.

Kaba Motor: 24 maddeden bu alt test, hareket ve hareketle ilişkili kuvvet, denge ve koordinasyonu içerir.

Sosyal Beceri-Özbakım: 39 maddeden oluşan bu alt test yeme, içme, tuvalet temizliği ve giyinme gibi özbakım alışkanlıkları ile özerklik, sosyal etkileşim ve inisiyatif gibi özelliklerin genel bir ölçümüdür.

Genel gelişim ve alt testlerde çocuğun kendi yaşının %30 altındaki yaş düzeyi, gelişimsel gerilik için kesim noktası kabul edilir. Genel popülasyonda çocukların %2sinin bu kesim noktasının altına düşmesi beklenmektedir.

Normalin altında, ancak gelişimsel geriliğin üstünde fonksiyon gösteren çocukları tanımak için sınır gelişim düzeyi de saptanmıştır. Genel gelişim ve alt testlerden elde edilen puanlar, çocuğun yaşının %20 altındaki ya grubu çocukların ortalama puanının altında ancak %30 kesim noktasının üstünde ise sınır gelişimden söz edilebilir. Bu düzeyde fonksiyon gösterme, sınır zeka bölümü olan 70-79 arası bir zeka bölümü katsayısının ifade ettiği düzeyde bir gelişim düzeyini yansıtmaktadır. Genel popülasyonun % 7'sinin bu düzeyde olması beklenmektedir.

2.2.5. Erken Çocukluk Envanteri-4: Ebeveyn Formu (EÇE-4:EF)

Erken Çocukluk Envanteri-4, 3-5 yaşları arasındaki çocukların DSM-IV tanı ölçütlerine göre davranışsal, duygusal ve bilişsel sorunları değerlendirebilmek için Sprafkin ve Gadow tarafından yaklaşık 12 yıllık bir çalışmanın ardından geliştirilmiş bir ölçektir. İlk olarak 1984 yılında DSM tanılarına göre belirti tarama listesi oluşturulmuş; ardından sırasıyla ‘Child Symptom Inventory-3R’, ‘Child Symptom Inventory-4’, ‘Adolescent Symptom Inventory-4’ ve 1996’da ‘Early Childhood Inventory-4’ geliştirilmiştir. Erken Çocukluk Envanteri-4’de, diğerlerinden farklı olarak 3-5 yaşlarında nadir görülen şizofreni gibi bozukluklar sorgulanmamış, ancak bu yaşlarda daha sık görülebilen beslenme ve uyku bozuklukları, reaktif bağlanma bozukluğu gibi tanılar dahil edilmiştir. Ayrıca, çocukların gelişimini değerlendiren 12 soru ilave edilmiştir. EÇE-4, ebeveynler ve öğretmenler tarafından doldurulmak üzere 2 soru listesinden oluşmaktadır.

EÇE-4: EF “hiçbir zaman”, “bazen”, “sık sık”, “hemen her zaman” olmak üzere oranlandırılan 108 sorudan oluşur. Ayrıca envanterin ilk bölümü çocuğun gelişimsel özelliklerini sorgulayan 12 soru içermektedir. Bunlardan ilk dört soru dil gelişimini, 5. soru kaba motor gelişimi, 6. soru ince motor gelişimi ve 7-12 maddeler arası 6 soru kişisel sosyal alanı sorgulamaktadır. EÇE-4: EF’nun taradığı ruhsal bozuklukların soru maddelerine dağılımı Tablo 2.1’de gösterilmiştir.

Ölçek maddeleri arasında DSM-IV tanı sınıflamasına dahil olmayan sorular bulunmaktadır. Bunlardan 19 ve 20 numaralı maddeler DEHB ile ilgilidir. 39-48 numaralı maddeler ise DB’nun fiziksel belirtilerini sorgular.

Sprafkin ve arkadaşları EÇE-4: EF’nu, belirti sayısı puanı (symptom count score) ve belirti şiddeti puanı (symptom severity score) olmak üzere iki farklı şekilde puanlandırmıştır.

Belirti sayısı puanlama yöntemine göre “hiçbir zaman” ve “bazen” 0 , “sık sık” ve “hemen her zaman” 1 olarak puanlanır. EÇE-4: EF’ndaki her bir bozukluk için alınan puanlar toplanır. Bu toplam DSM-IV tanısı için gerekli en

az belirti sayısına eşit veya fazla ise o bozukluk için belirti ölçüt puanı “evet” olarak değerlendirilir.

Belirti şiddeti puanlama yöntemine göre “hiçbir zaman” 0, “bazen” 1, “sık sık” 2, “hemen her zaman” 3 olarak puanlanır. Her bir bozukluk için belirtilen maddelerin puanları toplanır ve ilgili bozukluğun belirti şiddeti puanı elde edilir. Bozukluk, elde edilen belirti şiddeti puanına göre hafif, orta veya şiddetli olarak sınıflandırılır.

Bu çalışmada EÇE-4: EF çocukların anksiyete belirtilerinin elde edilmesi için kullanılmıştır. Bu amaçla ayrılma anksiyetesi bozukluğu, fobi, yaygın anksiyete bozukluğu, selektif mutizm ve sosyal fobi alt ölçeklerinin toplanması ile “toplam anksiyete puanı” elde edilmiştir.

2.2.6. Okul Sosyal Davranış Değerlendirme Ölçeği (OSDÖ)

Okul Sosyal Davranış Ölçekleri (School Social Behavior Scales), sınıf öğretmenleri veya okuldaki diğer öğretmenlerin, okul öncesi ve ilköğretim çağındaki öğrencilerini teker teker değerlendirilebilmelerine olanak sağlayacak şekilde, beşli Likert modeline uygun olarak geliştirilmiştir. Ölçekler toplam altmış beş maddeden oluşmaktadır. Ölçek, A Formu: Sosyal Yeterlilik ve B Formu: Olumsuz Sosyal Davranışlar olmak üzere iki formdan oluşturulmuştur. “Sosyal Yeterlilik Ölçeği”nde; “Kişiler Arası İlişkiler” (on dört madde), “Öz Denetim Becerisi” (on madde) ve “Akademik Beceriler” (sekiz madde) olmak üzere üç alt ölçekte toplanan otuz iki madde yer almaktadır. “Olumsuz Sosyal Davranışlar Ölçeği”nde ise “Saldırgan-Sinirli” (on dört madde), “Antisosyal-Agresif” (on madde) ve “Yıkıcı-Talepkâr” (dokuz madde) olmak üzere üç alt ölçekte toplanan otuz üç madde bulunmaktadır.

Ölçeklerin orijinal formunun geçerlik çalışmalarında, içerik geçerliliği için madde toplam, madde kalan korelasyon analizleri yapılmıştır. Madde toplam analizlerinde, ölçeğin A formunun korelasyon kat sayılarının $r=.62$ ve $r=.82$ arasında değiştiği, B formunun korelasyon kat sayılarının $r=.58$ ve $r=.86$ arasında değiştiği tespit edilmiştir (Merrell, 1993).

Ölçeklerin ölçüt geçerliliği için yapılan çalışmalarda; OSDÖ ile “Conners Öğretmen Değerlendirme Ölçeği”nin puanları arasında en yüksek $r=.82$ ve $.91$ en düşük $r=.25$ ve $.45$ arasında değişen ilişkiler tespit edilmiştir.

OSDÖ ile “Waksman Sosyal Beceriler Dereceleme Ölçeği” puanlarının korelasyonları arasında $p < .001$ düzeyinde, OSDÖ’nün A formu ile “Walker-McConnell Sosyal Yeterlilik ve Okula Uyum Ölçeği” puanları arasında $r = .78$ ve $r = .94$ arasında değişen, OSDÖ’nün B formu ile $r = -.44$ ile $r = -.82$ arasında değişkenlik gösteren ilişkiler elde edilmiştir.

Yapı geçerliliğinde; ölçeklerin faktör yapısı incelenmiştir. Faktör analizi, 758 kişilik okul öncesi, ilköğretim (K-6) ve lise (7-12) düzeyindeki öğrenciler ile özel eğitim öğrencilerinden oluşan örneklem grubu üzerinde yapılmıştır. Varimax rotasyonla yapılan temel bileşenler analizini takiben 758 kişilik bir gruptan elde edilen verilere Kaiser normalizasyon prosedürü uygulanmıştır. OSDÖ’nün “Sosyal Yeterlilik Ölçeği”, yapılan faktör analizi sonrasında açıklanan varyansın % 71,7’sini karşılamak- tadır. Bu ölçekteki her maddenin faktör yükü .52 ve daha üzerindedir. OSDÖ’nün “Olumsuz Sosyal Davranışlar Ölçeği”, yapılan faktör analizi sonrasında açıklanan varyansın % 69,6’sını karşılamaktadır. Bu ölçekteki her maddenin faktör yükü .51 ve daha üzeri olarak tespit edilmiştir. “Okul Sosyal Davranış Ölçekleri”nin orijinal formunun güvenilirlik çalışmasında iç tutarlılık, test tekrar test ve ölçümün standart hatası tekniklerinden faydalanılmıştır.

OSDÖ’nün iç tutarlılığında, iki ölçek ve onların her bir alt ölçeği için Cronbach α kat sayısı hesaplanmıştır. Sonuçlar $p < .001$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Alt ölçeklerden elde edilen Cronbach α güvenilirlik kat sayıları ise, $r = .94$ ile $r = .98$ arasında değişmektedir. Test tekrar test yöntemi için yapılan uygulamada ilk ve orta dereceli okullarda görev yapan 72 öğretmenden üç hafta ara ile alınan veriler arasında $r = .68$ ile $r = .83$ arasında değişen ve $p < .001$ düzeyinde anlamlı ilişkiler elde edilmiştir. OSDÖ’nün “Sosyal Yeterlilik” ve “Olumsuz Sosyal Davranışlar” ölçeklerinden elde edilen ölçümlerle, alt ölçeklerden elde edilen ölçümlerin standart hataları incelendiğinde oldukça düşük değerler elde edilmiş olduğu gözlenmektedir (SH=4.24 ile 1.88). Bu durum da aracın güvenilirliğini desteklemektedir (Merrell, 1993).

Ölçeklerin puanlandırılması “hiçbir zaman: 1 puan, nadiren: 2 puan, ara sıra: 3 puan, sıklıkla: 4 puan, her zaman: 5 puan” şeklinde yapılmaktadır.

2.3. UYGULAMA

Araştırmada gereksinim duyulan verilerin toplanmasında, örnekleme belirtilen eğitim kurumuna devam eden, 3-5 yaş grubundaki çocukların ebeveynleri aranarak çalışma hakkında bilgilendirilmiş ve çalışmaya davet edilmişlerdir. Çalışmaya davet edilen 60 çocuktan 49'unun ebeveynleri çalışmaya katılmayı kabul etmiştir. Çalışmaya katılmayı kabul eden ebeveynlere verilen randevuda çocuğun sosyodemografik özellikleri ebeveynlerden öğrenilerek çalışmacı tarafından "Sosyodemografik Bilgi Formu"na kaydedilmiştir. Yapılan değerlendirmeden sonra annelerin ayrılık anksiyetesini ölçmek amacıyla "Yetişkin Ayrılık Anksiyetesi Özbildirim Listesi", "Ayrılık Anksiyetesi Belirti Envanteri" ve "Erişkin Bağlanma Biçimi Ölçeği" uygulanmıştır. Çocukların gelişim düzeylerini belirlemek amacıyla "Ankara Gelişim Tarama Envanteri", çocuklardaki ruhsal bozuklukları taramak amacıyla "Erken Çocukluk Envanteri-4: Ebeveyn Formu", çocukların okuldaki davranışlarını incelemek amacıyla "Okul Sosyal Davranış Ölçeği" uygulanmıştır.

2.4 İSTATİSTİKSEL DEĞERLENDİRME

Bu çalışmada veriler, Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paket Programı (Statistical Program for Social Sciences-SPSS for Windows, 21.0) kullanılarak analiz edildi. Çocukların sosyodemografik değişkenleri değerlendirmek amacıyla tanımlayıcı istatistikler kullanıldı. Ölçeklerle elde edilen verilerin birbirleriyle ilişkisini değerlendirmek için Pearson korelasyon analizi kullanıldı. İstatistiksel anlamlılık için $p < 0,05$ olarak alındı.

3. BÖLÜM

BULGULAR

3.1. Çalışma Grubunun Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Çalışma örnekleminin %46,9'u kız (n=23) ve %53,1'i erkek (n=26) çocuktur. Özel bir eğitim kurumuna devam eden çocukların okula gidiş programları; her gün tam gün %77,6 (n = 38), her gün yarım gün %22,4 (n=11) şeklindedir. Çocukların yalnızca %2'sinde (n=1) özür bulunurken, %98'inde (n=48) herhangi bir özür yoktur. Çocukların %51'i (n=25) uyku sorunu yaşarken, %49'u (n=24) ise uyku sorunu yaşamamışlardır. Çalışmaya katılan çocukların herhangi bir sebeple hastaneye yatış dağılımına bakıldığında ise %26,5'inin (n=13) hastaneye yattığı, %73,5'inin (n=36) ise hastaneye yatışının olmadığı görülmektedir. Çocukların %8,2'sinde (n=4) tırnak yeme, %2'sinde (n=1) parmak emme, %6,1'inde (n=3) mastürbasyon davranışlarının olduğu görülmektedir. Çocukların bazı demografik ve gelişimsel özellikleri Tablo 2'de özetlenmiştir.

Çalışmaya alınan çocukların sosyodemografik özelliklerine ait puan ortalamaları Tablo 3'de sunulmuştur. Yaş değişkeninin ay üzerinden ortalamasının $50,98 \pm 9,40$ (min:36, max:69), annenin yaş ortalamasının $34,08 \pm 4,35$ (min:25, max:45), babanın yaş ortalamasının $37,55 \pm 4,99$ (min:27, max:54) olduğu saptanmıştır. Annenin çalışma süresinin $8,55 \pm 1,82$ (min:4, max:12), babanın çalışma süresinin ise $9,63 \pm 1,84$ (min:6, max:14) olduğu saptanmıştır. Annenin toplam gebeliğinin $1,76 \pm 0,99$ (min:1, max:5), toplam canlı doğum sayısının $1,39 \pm 0,57$ (min:1, max:3), toplam ölü doğum sayısının $0,14 \pm 0,46$ (min:0, max:2) ve toplam düşük sayısının $0,20 \pm 0,41$ (min:0, max:1) olduğu saptanmıştır. Çocuğun ortalama $17,90 \pm 9,01$ (min:3, max:42) anne sütüne devam ettiği belirlenmiştir. Çocuğun desteksiz oturmaya başladığı ay ortalamasının $6,59 \pm 1,26$ (min:5, max:10), emeklemeye başladığı ay ortalamasının $8,14 \pm 1,61$ (min:5, max:13) ve yürümeye başladığı ay ortalamasının $12,03 \pm 1,92$ (min:9, max:18) olduğu saptanmıştır. Çocukların ortalama $9,95 \pm 4,88$ (min:3, max:30) aylıkken ilk kelimelerini söyledikleri ve $21,25 \pm 8,19$ (min:10, max:36) aylıkken anlamlı cümle kurdukları saptanmıştır.

Tablo 2. Çalışmaya Alınan Çocuklara Ait Demografik Bulguların Dağılımı

Değişkenler		n	%
Cinsiyet	Kız	23	46,9
	Erkek	26	53,1
Eğitim Kurumunda Kalış Süresi	Tam Gün	38	77,6
	Her Gün Yarım	11	22,4
Özür	Var	1	2,00
	Yok	48	98,00
Uyku Sorunu	Var	25	51,00
	Yok	24	49,00
Hastane Yatışı	Var	13	26,5
	Yok	36	73,5
Tuvalet Eğitimi	Hala sorun var	1	2,00
	2-5 yaş arası	44	89,8
	Diğer	4	8,2
Tırnak Yeme	Var	4	8,2
	Yok	45	91,8
Parmak Emme	Var	1	2,00
	Yok	47	95,9
Mastürbasyon Davranışı	Var	3	6,1
	Yok	42	85,7

Tablo 3. Çalışmaya Alınan Çocukların Sosyodemografik Özellikleri

Değişkenler	Ortalama	Min.	Max.	St. Sapma
Yaş (Ay)	50,9796	36,00	69,00	9,39523
Anne Yaş (Yıl)	34,0833	25,00	45,00	4,35076
Baba Yaş (Yıl)	37,5532	27,00	54,00	4,99482
Anne Çalışma Süresi (Saat)	8,5484	4,00	12,00	1,81822
Baba Çalışma Süresi (Saat)	9,6250	6,00	14,00	1,83537
Toplam Gebelik	1,7551	1,00	5,00	0,99017
Toplam Canlı Doğum	1,3878	1,00	3,00	0,57068
Toplam Ölü Doğum	0,1429	0,00	2,00	0,45644
Toplam Düşük	0,2041	0,00	1,00	0,40721
Desteksiz Oturma (Ay)	6,5897	5,00	10,00	1,25589
Emekleme (Ay)	8,1364	5,00	13,00	1,60698
Yürüme (Ay)	12,0326	9,00	18,00	1,92470
İlk Kelime (Ay)	9,9483	3,00	30,00	4,88135
Anlamlı Cümle (Ay)	21,2500	10,00	36,00	8,19044

Çalışmaya katılan annelerin %2'si (n=1) ortaokul mezunu, %98'i (n=48) ise lise ve üzeri okul mezunudur. Çalışmaya katılan çocukların babalarının ise %2'si (n=1) ilkokul, %2'si (n=1) ortaokul, %95,9'u (n=47) ise lise ve üstü okul mezunudur. Annelerin %65,3'ü (n=32) çalışırken, %34,7'si

(n=17) ise ev hanımıdır. Çalışmaya katılan çocukların babalarının ise tamamı çalışmaktadır. Çalışmaya katılan annelerin %98'inin (n=48) ilk evliliği iken, %2'sinin (n=1) ise ikinci evliliğidir. Çalışmaya katılan çocukların babalarının da %98'inin (n=48) ilk evliliği iken, %2'sinin (n=1) ise ikinci evliliği olduğu belirlendi. Çalışmaya katılan anne ve babaların akrabalık durumlarına bakıldığında ise %93,9'unda (n=46) akrabalık olmadığı, %4,1'inde (n=2) ise akrabalığın olduğu görülmektedir. Annelerin %26,5'i (n=13) gebelik sırasında stres yaşadıklarını söylerken, %73,5'i (n=36) ise gebelik sırasında herhangi bir stres yaşamadıklarını belirtmişlerdir. Aynı şekilde çalışmaya katılan annelerin %34,7'si (n=17) doğum ve sonrasında zorluk yaşamadıklarını, %65,3'ü (n=32) ise doğum ve sonrasında zorluklar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Çocukların ebeveynlerinin sosyodemografik özellikleri ve gebelik öyküsü ile ilişkili değişkenler Tablo 4'de gösterilmektedir.

Tablo 4. Çalışmaya Alınan Çocukların Ebeveynlerine Ait Demografik Bulguların Dağılımı

Değişkenler		n	%
Anne Mezuniyet	Ortaokul	1	2,00
	Lise ve üstü	48	98,00
Anne Çalışma	Evet	32	65,3
	Hayır	17	34,7
Anne Kaçınıcı Evlilik	İlk	48	98,00
	İkinci	1	2,00
Baba Mezuniyet	İlkokul	1	2,00
	Ortaokul	1	2,00
Baba Çalışma	Lise ve üstü	47	95,9
	Evet	49	100,00
Baba Kaçınıcı Evlilik	Hayır	0	0,00
	İlk	48	98,00
Baba Kaçınıcı Evlilik	İkinci	1	2,00
	Var	46	93,9
Anne Baba Akrabalık	Yok	2	4,1
	Var	13	26,5
Gebelik Stres	Yok	36	73,5
	Var	17	34,7
Doğum ve Sonrası Sıkıntılar	Yok	32	65,3

Çalışmaya katılan çocukların ailelerinin %85,7'si (n=42) çekirdek aile, %14,3'ü (n=7) ise geniş ailedir. Ailelerin %49'unda (n=24) çocuğunun bakımına yardım eden birileri varken, %51'inde (n=25) ise çocuğun bakımına yardım eden kimse yoktur. Çocuğun bakımında yardımcı olan kişilerin %42,9 (n=21) aileden biriyken, %6,1'i (n=4) ise yabancı kişilerdir. Ailelerden %69,4'ü (n=34) kendi evinde yaşarken, %16,3'ü (n=8) ise evlerinin kira olduğu, %2'si (n=1) ise evlerini yakınlarıyla paylaştığı görülmektedir. Çocukların %79,6'sı (n=39) ayrı odaya sahipken, %12,2'sinin (n=6) kendisine ait odası yoktur. Ailelerin özellikleri ile ilgili değişkenler Tablo 5'de gösterilmektedir.

Tablo 5. Yaşanılan Çevreye Ait Bulguların Dağılımı

Değişkenler		n	%
Aile Tipi	Çekirdek Aile	42	85,7
	Geniş Aile	7	14,3
Çocuk Bakımına Yardım	Var	24	49,00
	Yok	25	51,00
Bakıcı	Aileden Biri	21	42,9
	Yabancı	3	6,1
Yaşanılan Ev	Kendilerinin	34	69,4
	Kira	8	16,3
	Apartman Dairesi	1	2,00
	Diğer	2	4,00
Çocuğun Odası	Var	39	79,6
	Yok	6	12,2

3.2. Araştırmaya Alınan Çocuklar İçin Kullanılan Ölçeklere İlişkin Bulgular

Çalışmaya alınan çocuklara uygulanan Ankara Gelişim Tarama Envanteri'nde alınan T puanlarının Türkiye popülasyonundaki yerine göre %36,7'sinin (n=18) gelişimlerinin geri olduğu, %63,3'ünün (n=31) ise gelişimlerinin normal olduğu görülmektedir (Tablo 6).

Tablo 6. Çalışmaya Alınan Çocukların Ankara Gelişim Tarama Envanteri T Puanlarına Göre Gelişimlerine Ait Bulgular

Gelişim Düzeyi	N	%
Geri	18	36,7
Normal	31	63,3

Okuldaki eğitimcilerin doldurduğu Okul Sosyal Davranış Ölçeği'nin alt ölçeklerine baktığımızda çalışmaya dahil olan çocukların %98'inin (n=48) kişiler arası ilişkileri yüksek, %85,7'sinin (n=42) özdenetimi yüksek, %79,6'sının (n=39) ise akademik becerilerinin yüksek olduğu saptandı. Olumsuz sosyal davranışlar alt ölçeğinde, çocukların %20,4'ünde (n=10) saldırgan/sinirli davranışlara, %12,2'sinde (n=6) antisosyal/agresif davranışlara ve yıkıcı/talep kar davranışlara sahip olduğu belirlendi. Okuldaki eğitimcilerin doldurduğu Okul Sosyal Davranış Ölçeği'nin alt ölçeklerinden alınan puan ortalamaları Tablo 7'de, alt ölçek puanlarına göre çocukların olumlu sosyal davranış ve olumsuz sosyal davranış yüzdeleri Tablo 8'de gösterilmektedir.

Tablo 7. Okul Sosyal Davranış Ölçeği Alt Ölçeklerinin Puan Ortalamaları

	Ortalama	Min.	Max.	Standart Sapma
Kişiler Arası İlişkiler	55,18	24,00	70,00	9,91
Özdenetim Becerisi	38,00	17,00	50,00	8,51
Akademik Beceriler	31,18	12,00	40,00	6,58
Saldırgan/Sinirli Davranışlar	27,98	14,00	65,00	13,25
Antisosyal/Agresif Davranışlar	17,08	10,00	48,00	8,9
Yıkıcı/Talepkar Davranışlar	14,96	9,00	42,00	6,78

Tablo 8. Okul Sosyal Davranış Ölçeğinin Alt Ölçeklerine Ait Yüzdeler

		n	%
Kişiler Arası İlişkiler	Var	48	98,00
	Yok	1	2,00
Özdenetim Becerisi	Var	42	85,7
	Yok	7	14,3
Akademik Beceriler	Var	39	79,6
	Yok	10	20,4
Saldırgan/Sinirli Davranışlar	Var	10	20,4
	Yok	39	79,6
Antisosyal/ Agresif Davranışlar	Var	6	12,2
	Yok	43	87,8
Yıkıcı/ Talepkar Davranışlar	Var	6	12,2
	Yok	43	87,8

Erken Çocukluk Envanteri-4 Ebeveyn Formu'nun anksiyete bozuklukları ile ilişkili alt ölçek puan ortalamaları ve bu alt ölçek puanlarının toplanması ile elde edilen Toplam Anksiyete Puan ortalaması Tablo 9'da gösterilmektedir. Çalışmaya alınan çocukların EÇE-4 Ebeveyn puan ortalaması $41,29 \pm 7,47$ (min:29, max:61) olarak saptandı.

Tablo 9. Erken Çocukluk Envanteri-4: Ebeveyn Formu Alt Ölçeklerine Ait Bulgular

	Ortalama	Min.	Max.	Standart Sapma
Ayrılık Anksiyetesi	13,16	8,00	25,00	3,88
Yaygın Anksiyete Bozukluğu	18,18	13,00	28,00	3,66
Sosyal Fobi	6,82	4,00	10,00	1,33
Mutizm	1,55	1,00	4,00	0,74
Fobi	1,57	1,00	3,00	0,64
Toplam Anksiyete Puanları	41,29	29,00	61,00	7,47

3.3. Araştırmaya Alınan Anneler İçin Kullanılan Ölçeklere İlişkin Bulgular

Erişkin Bağlanma Biçimi Ölçeği'nin üç alt ölçeğine ait puan ortalamaları Tablo 10'da sunulmuştur. Güvenli Bağlanma alt ölçeği puan ortalamasının ($22,82 \pm 4,63$), Güvensiz Kaçınan ($15,61 \pm 5,13$) ve Güvensiz İkircikli Bağlanma ($14,53 \pm 4,90$) alt ölçek puan ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 10. Erişkin Bağlanma Biçimi Ölçeğinin 3 Bağlanma Biçimi Puanlarına Ait Betimleyici İstatistikler

Bağlanma Biçimi	Ortalama	Min.	Max.	Standart Sapma
Güvenli	22,82	11,00	31,00	4,63
Güvensiz/Kaçınan	15,61	8,00	28,00	5,13
Güvensiz/İkircikli	14,53	5,00	27,00	4,90

Erişkin Bağlanma Biçimi Ölçeği ile çalışmaya alınan çocukların annelerinin %79,6'sının (n=39) güvenli bağlanma, %14,3'ünün (n=7) güvensiz kaçınan ve %6,1'inin güvensiz ikircikli bağlanma biçimine sahip olduğu belirlendi (Tablo 11).

Tablo 11.Erişkin Bağlanma Biçimi Ölçeği'ne Göre Çocukların Annelerinin Bağlanma Biçimleri

Bağlanma Biçimi	n	%
Güvenli	39	79,6
Güvensiz/Kaçınan	7	14,3
Güvensiz/İkircikli	3	6,1

Çalışmaya katılan anneler YAA puan ortalamasının $21,94 \pm 13,25$ (min:3, max:56), AABE puan ortalamasının $11,82 \pm 6,16$ (min:3, max:35) olduğu saptandı (Tablo 12).

Tablo 12. Yetişkin Ayrılık Anksiyetesi Özbildirim Listesi (YAA) ve Ayrılık Anksiyetesi Belirti Envanteri (AABE) Ait Bulgular

	Ortalama	Min.	Max.	Standart Sapma
YAA	21,94	3,00	56,00	13,25
AABE	11,82	3,00	35,00	6,16

Çalışmaya alınan annelerin YAA puanlarına göre %34,7'sinin (n=17) yetişkinliğinde ayrılık anksiyetesinin olduğu ve %65,3'ünün (n=32) ayrılık anksiyetesi yaşamadığı belirlendi. AABE ölçeğine göre annelerin %40,8'inin (n=20) çocukluğunda ayrılık anksiyetesinin olduğu, %59,2'sinin (n=29) ise çocukluk dönemlerinde ayrılık anksiyetesi olmadığı belirlendi (Tablo 13).

Tablo 13. Annelerin Yetişkin Ayrılık Anksiyetesi Özbildirim Listesi ile Ayrılık Anksiyetesi Belirti Envanteri'nden Aldıkları Puanların Yüzdeleri

		N	%
YAA Özbildirim Listesi	Var	17	34,7
	Yok	32	65,3
AABE	Var	20	40,8
	Yok	29	59,2

Annelerin YAA ile AABE ölçeklerinde aldıkları puanların kendi aralarındaki korelasyonları değerlendirildiklerinde beklenildiği gibi pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu saptandı ($r = 0,442$, $p < 0,01$).

3.4. Çalışmaya Alınan Çocukların Gelişim Düzeyleri ile Okul Sosyal Davranışları Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

Çalışmaya alınan çocuklara uygulanan Ankara Gelişim Tarama Envanteri'nden aldıkları T puanları ile Okul Sosyal Davranış Ölçeği alt ölçek puanlarının korelasyonları incelendiğinde, T puanları ile Kişiler Arası İlişkiler alt ölçeği ve Akademik Beceriler alt ölçeği puanlarının istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönlü bir ilişki olduğu saptandı ($p < 0,001$). T puanları ile Özdenetim Becerisi, Saldırgan/Sinirli Davranışlar, Antisosyal/Agresif Davranışlar ve Yıkıcı/Talepkar Davranışlar alt ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmadı ($p > 0,05$). Çalışmaya katılan çocukların AGTE T puanları ile OSDÖ alt ölçek puanlarının korelasyonları Tablo 14'de gösterilmektedir.

Tablo 14. Çalışmaya Alınan Çocukların Ankara Gelişim Tarama Envanteri'nden Aldıkları T Puanları ile Okul Sosyal Davranış Ölçeği Alt Ölçek Puanlarının Korelasyonu

	T Puan
Kişiler Arası İlişkiler	,416**
Özdenetim Becerisi	,055
Akademik Beceriler	,366**
Saldırgan/Sinirli Davranışlar	-,088
Antisosyal/Agresif Davranışlar	-,055
Yıkıcı/Talepkar Davranışlar	-,219

** $p < 0,01$

3.5. Annelerin Bağlanma Biçimleri ile Çocukların Anksiyete Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

Çocukların EÇE-4: Ebeveyn Formu'ndan aldıkları toplam anksiyete puanlarının, annelerin EBBÖ, YAA ve AABE ölçek puanları ile korelasyonları incelendiğinde, çocukların toplam anksiyete düzeyleri ile EBBÖ güvensiz ve ikircikli bağlanma puanları, YAA ve AABE puanları arasında pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu belirlendi ($p < 0,01$). Toplam anksiyete puanı ile EBBÖ güvenli bağlanma alt ölçeği puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmadı. Çocukların EÇE-4:Ebeveyn Formu ile belirlenen toplam anksiyete düzeyi ile annelerin EBBÖ, YAA ve AABE ölçek puanlarının korelasyonları Tablo 15'de gösterilmektedir.

Tablo 15. Annelerin Bağlanma Biçimleri ve Çocukların Anksiyete Düzeyleri Arasındaki Korelasyon

	Güvenli	Güvensiz	İkircikli	YAA	AABE
Toplam Anksiyete Puanı	-,193	,410**	,413**	,391**	,428**

** $p < 0,01$

3.6. Annelerin Bağlanma Biçimleri ile Çocukların Sosyal Davranışları Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

Annelerin BBÖ, YAA ve AABE ölçeklerinden aldıkları puanlar ile çocukların OSDÖ alt ölçeklerinden aldıkları puanların ilişkisi incelendiğinde; BBÖ güvenli bağlanma alt ölçeği puanları OSDÖ özdenetim becerisi ($p < 0,01$) ve akademik beceriler ($p < 0,05$) arasında pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu belirlendi. Annelerin YAA puanları ile çocukların ÖSDO kişiler arası ilişkiler ($p < 0,05$) ve akademik becerileri ($p < 0,05$) arasında negatif yönde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu saptandı. Annelerin AABE ölçeği puanı ile ÖSDO akademik beceriler puanı ($p < 0,05$) arasında negatif yönde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu saptandı (Tablo 16).

Tablo 16. Annelerin Bağlanma Biçimleri ile Çocukların Okul Sosyal Davranış Ölçeği'nden Aldıkları Puanların Korelasyonu

	Güvenli	Güvensiz	İkircikli	YAA	AABE
Kişiler Arası İlişkiler	,266	,073	-,019	-,345*	-,220
Özdenetim Becerisi	,387**	-,141	-,033	-,150	-,122
Akademik Beceriler	,312*	-,121	-,111	-,347*	-,283*
Saldırgan/Sinirli Davranışlar	-,021	-,004	-,028	,186	,041
Antisosyal/Agresif Davranışlar	-,011	-,091	-,034	,179	,069
Yıkıcı/Talepkar Davranışlar	,033	-,023	-,005	,188	,024

* $p < 0,05$

** $p < 0,01$

4. BÖLÜM

TARTIŞMA VE SONUÇ

4.1. Araştırmanın Bulguları ve Literatür Karşılaştırmaları

Bu çalışmada bir eğitim kurumuna devam eden 3-5 yaş grubu çocuklarda; anksiyete bozukluğu belirtileri ile annenin bağlanma biçimi ve annenin çocukluk ve erişkinlik ayrılık anksiyetesi arasındaki ilişki incelenmiştir. Ayrıca annelerin ayrılık anksiyetesi belirtileri ve annelerin bağlanma stilleri ile çocukların eğitim kurumunda gösterdikleri davranışlar arasındaki ilişki değerlendirilmiştir.

Bowlby'nin (1973) bağlanma kuramına göre, okula başlama dönemi gibi çocuğun sevgi nesnesinden ayrılmasını zorunlu kılan durumlarda, çocuğun kendisini yatıştırarak yeni duruma uyum sağlaması beklenir. Çocuğun bu gelişimsel görevi başarmasının genellikle annenin ayrılık anksiyetesi ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Çocukların bağlanma figürlerini kendi duygularını düzenlemede bir kaynak olarak kullandıkları bildirilmektedir (Kerns, 2014). Güvenli bağlanan çocukların ebeveyn yokluğunda da duygularını daha iyi kontrol edebildikleri gösterilmiştir (Kerns, 2007; Sroufe, 1990). Güvensiz bağlanan çocukların ise duygu düzenlemesindeki sorunlar nedeniyle anksiyete semptomları geliştirdikleri ileri sürülmektedir (Kerns, 2014). Ebeveynin ayrılma anksiyetesi ve aşırı koruyucu davranışlarının güvensiz bağlanma biçimleri ile ilişkili olduğu ve çocukta ruhsal sorunları tetikleyebileceği bildirilmektedir (Fritz ve Campo, 2002; Hock ve Schirtzinger, 1992; Liotti, 1992; Van Ijzendoorn, 1995). Anne-çocuk arasındaki bağlanmanın doğrudan ya da duygu kontrolü üzerindeki etkileri nedeniyle dolaylı olarak çocuğun anksiyete düzeyinde etkili olduğu düşünülmektedir (Kerns ve Brumariu, 2014).

Yaptığımız çalışmada, çocukların anksiyete semptomları ile annelerin güvensiz kaçınan ve güvensiz ikircikli bağlanma puanları arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Sonuçlarımız yazındaki annenin güvensiz bağlanma biçiminin, farklı yaş gruplarındaki çocuklarda anksiyete semptomları ve olumsuz sonuçlarla ilişkili olduğu yönündeki bulguları desteklemektedir (Kohlhoff, 2015; Alp ve Orhan, 2002; Vulliez-Coady, 2013) .

Benzer yaş grubunda ülkemizde Alp ve Orhan (1999; akt. Kayahan, 2002) tarafından yapılan bir çalışmada, saplantılı bağlanan ve olumsuz yaşam olayı deneyimi olan annelerin çocuklarının daha çok ayrılık anksiyetesi yaşadıkları bulunmuştur. Çalışmamızın sonuçları güvensiz bağlanan annelerin çocuklarında, ayrılık anksiyetesini de içeren tüm anksiyete semptomlarında artış olduğunu göstermektedir. Annelerin güvensiz bağlanma biçimi ile çocuklardaki anksiyetenin ilişkili bulunması, annelerin çocuk yetiştirme biçimlerinin bağlanma özelliklerinden büyük ölçüde etkilendiğini göstermektedir.

Çocuklarda anksiyete semptomlarının gelişiminde; çocuğun okulu ile ilgili olumsuz yaşantıları, kardeş doğumu, bir yakının ölümü ve çocuğun anne ya da babasının uzun süre evden ayrı kalması gibi olumsuz yaşam olayları üzerinde sıklıkla durulmaktadır. Çocukluk çağında anksiyete bozukluklarının gelişiminde en fazla etkisi olduğu ileri sürülen etmenler anne çocuk ilişkisindeki sorunlar, anne çocuk arasındaki karşılıklı bağımlı ilişki biçimi ve annenin çocuğun kaygısını azaltma konusundaki takındığı tutumdur (Silove ve ark., 1996; Lipsitz ve ark., 1994; Jones ve ark., 2015). Çocuk ve annenin karşılıklı anksiyete düzeyleri ile ilgili Merikangas ve arkadaşlarının yaptıkları bir çalışmada çocukların anksiyete bozukluğuna yakalanma riskinin bir ebeveyninde anksiyete bozukluğu mevcutsa 3 kat, her iki ebeveyninde anksiyete bozukluğu varsa 3 kat daha arttığı belirlenmiştir. Ayrıca, anksiyetenin ebeveynen çocuğa geçişinin çok özgün olduğu ve anksiyete düzeyi yüksek ebeveynlerin anksiyete düzeyi yüksek çocukları olduğu bildirilmektedir (Merikangas ve ark., 1999).

Yaptığımız çalışmada okul öncesi çocuklardaki anksiyete düzeyinin annelerinin çocukluk ve erişkinlik ayrılık anksiyetesi düzeyi ile ilişkili olduğu belirlenmiştir. Yazın ile uyumlu bulunan araştırma sonuçlarımız çocuklukta ve erişkinliğinde ayrılık anksiyetesi yüksek olan annelerin çocuklarının da anksiyete düzeylerinin yüksek olduğunu göstermektedir. Özellikle okul öncesi dönemde anne çocuk ilişkisinin önemi çok fazladır. Bu yaş grubu çocuklarda annenin çocuğun anksiyeteli davranışlarına verdiği tepkinin çocuğun anksiyete düzeyini etkilediği ve uzun dönemde ruhsal yapı taşlarını oluşturduğu düşünülmektedir.

Çocukluk çağında anksiyete bozukluğunun bilişsel tedavisinde anne çocuk ilişkisine yapılan müdahalelerin tek başına uygulanan bilişsel tedaviye kıyasla daha etkin olduğu gösterilmiştir (Creswell ve ark., 2015). Bu nedenle, anksiyete bozukluğu terapi seçeneklerinin sınırlı olduğu küçük yaş grubu çocuklarda anne anksiyete düzeyi üzerinde yapılacak müdahaleler çocuk üzerinde de fayda sağlayabilir. Ayrıca AAB tanısı alan annelerde depresyon ve diğer anksiyete bozuklukları riskinin arttığı, bu annelerin kendi çocukluklarında ebeveynleri tarafından uygun olmayan şekilde yetiştirildiği, kendi çocuklarına güvensiz bağlandıkları ve ayrılık anksiyetesinin bu annelerin bebeklerindeki huzursuzlukla ilişkili olduğu belirlenmiştir (Kohlhoff, 2015). Çocukluk çağında anksiyete semptomlarının uygun şekilde terapisi nesiller boyu sürebilen güvensiz bağlanma-anksiyete bozukluğu döngüsünün zayıflamasına katkı sağlayabilir.

Çalışmamızda incelenen diğer bir alan annelerin bağlanma biçimleri ve anksiyete düzeyleri ile çocukların davranış özelliklerinin ilişkisidir. Anne-çocuk ilişkisinde reddedici anneler çocuklarının olumsuz duygularını savunmacı tarzda yanıtlamaktadır (Williamson ve ark., 2002). Kaygılı bağlanma özelliği gösteren anneler ise olumsuz duyguların aşırıya kaçtığı, öfkenin ve edilgenliğin baskın olduğu baş etme yöntemlerini kullanmaktadır (DeOliveira ve ark., 2005). Ayrıca, annenin bağlanma biçimi ile ilişkili olarak güvensiz bağlanan çocukların stres altında aşırı tepki gösterdikleri öne sürülmektedir (Stuart ve Noyes, 1999).

Çalışmamızda, annelerin güvenli bağlanma özellikleri ile çocukların özdenetim becerisi ve akademik becerileri arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu, annelerin anksiyete düzeyleri ile çocukların kişiler arası ilişkileri ve akademik becerileri arasında ise negatif yönde bir ilişki olduğu saptanmıştır. Buna rağmen, annelerin güvensiz ve ikircikli bağlanma biçimleri ile çocukların olumsuz sosyal davranışları arasında herhangi bir ilişkiye rastlanmamıştır. Bolattek'in 2014 yılında yaptığı bir çalışmada güvenli bağlanan anne babaların çocuklarında davranış sorunlarına, duygusal sorunlara, dikkat eksikliği ve hiperaktivite belirtilerine ve akran sorunlarına rastlanmamıştır. Güvenli bağlanma biçimine sahip kişiler hem benlik modellerinde hem de diğerleri ile ilişkili modellerde olumlu algıya sahip olduklarından anlaşmazlık

durumlarında kötümser tavır takınmak yerine daha ılımlı yaklaşım sergilerler. Bartholomew ve Horowitz, güvenli bağlanan bireylerin, diğer kişilerle kolaylıkla yakınlık kurduklarını ve bu konuda daha az kaygı yaşadıklarını, diğer kişilerin onayına daha az gereksinim duyduklarını ve dolayısıyla da özerk kalmayı başarabildiklerini belirtmişlerdir (Üretmen, 2003). Bunun tersine, Bolattek'in (2014) çalışmasında saplantılı bağlanan anne babaların çocuklarında davranış sorunları, duygusal sorunlar, akran sorunları, sosyal davranış sorunları ve genel anlamda güçlülere rastlanmıştır. Çalışmamızda ise annelerin güvensiz bağlanma biçimi ile çocukların davranım sorunları arasında ilişki bulunmaması katılımcı sayımızın az olmasından kaynaklanabilir.

Okul öncesi dönemdeki bedensel, zihinsel, sosyal ve duygusal olgunlaşma çocuğun sosyal davranışlarında değişime neden olmaktadır ve bu değişim akran ilişkilerinin niteliğini belirlemektedir (Çetin ve ark., 2002). Gelişimsel yetersizliği olan çocukların okulda ve ev ortamında sıklıkla bireyin öğrenmesine engel olan, bireyler arası sosyal ilişkileri etkileyen ve aile üyelerine zarar veren davranışlar olarak tanımlanan problem davranışlar gösterdikleri bilinmektedir (Chandler ve Dahlquist, 2002; Akt. Özen, Çolak, Acar, 2002). Ek olarak, Rehberlik ve Araştırma Merkezi tarafından “öğrenme zorluğu olan ya da yavaş öğrenen” olarak belirlenen çocuklar ile herhangi bir tanısı olmayan ancak akademik başarıları sınıfın altında olan öğrencilerin engelli olmayan diğer öğrencilerle sosyal beceriler alanında karşılaştırma yapıldığı bir çalışmaya göre; engelli öğrencilerin sosyal becerilerinin ile akademik yeterliliklerinin akranlarından düşük olduğu, problem davranışlarının ise akranlarından fazla olduğu görülmüştür (Sucuoğlu ve Özokçu, 2005). Bu çalışmaların ışığında araştırmamızda çocukların olumlu ve olumsuz sosyal davranışları ile gelişim düzeyleri arasındaki korelasyon incelenmiştir. Yazındaki çalışmaların sonuçları ile uyumlu şekilde çalışmamızda, olumlu sosyal davranış alt ölçeklerinden akademik beceriler ve kişiler arası ilişkiler ile çocukların gelişimi arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Akt. Özen, Çolak, Acar, 2002, Sucuoğlu ve Özokçu, 2005). Ancak gelişim geriliği ve olumsuz sosyal davranışlar arasında herhangi bir ilişkiye rastlanmamıştır. Gelişim geriliği olan çocukların kendilerini ifade etmede güçlük yaşadıkları ve yaşlılarıyla uygun oyunlara katılmada zorlandıkları

düşünülmektedir. Bu nedenle gelişim geriliği yaşayan çocuklarda kişiler arası ilişkiler daha zayıf olabilir. Buna rağmen çalışmamızdaki çocukların yaş gruplarının küçük olması nedeniyle kişiler arasındaki ilişki zorluklarının sınırlı ve saldırgan davranışlar gibi olumsuz davranışlara neden olacak düzeye ulaşmadığı ve bu nedenle OSDÖ'de olumsuz davranış alt ölçekleri ve AGTE puanları arasında korelasyon saptanmadığı düşünülmektedir. Bu alanda yapılacak uzun dönemli takip çalışmaları ile bu kısıtlılığın önüne geçilebilir.

Araştırmamızda ebeveynlerin yetişkin dönemdeki ayrılık anksiyeteleri ile kendi çocukluk dönemlerindeki ayrılık anksiyetelerinin ilişkisi incelenmiştir. Bu alanda yazında birbirleriyle çelişen görüşler mevcuttur. Manicavasagar ve arkadaşları (1997, 2000) çocukluk AAB'sinin yetişkinliğe uzandığını saptamıştır. Benzer biçimde, ayrılma anksiyetesinin yetişkinlikte görüldüğünü ve sanıldığından daha yaygın olduğu gösterilmiştir (Ollendick ve ark., 1993; Fagiolini ve ark., 1998; Mayselless ve ark., 2000). Ancak bu çalışmaların kısıtlılığı yetişkinlikte ilişkilerin şekillenip, bağlanma davranışının gözlenebileceği kadar uzun döneme yansıyan, uzunlamasına bir desende yapılmamalarıdır. Diğer taraftan bir grup araştırmacı yetişkin ayrılık anksiyetesinin çocuklukta AAB tanısı almaktan bağımsız şekilde ilk olarak yetişkinlikte ortaya çıkabileceğini öne sürmüş ve araştırmalarıyla bu görüşü desteklemişlerdir (Cyranowski ve ark., 2002; Foley ve ark., 2004, Manicavasagar ve ark., 2000). Shear ve arkadaşları (2006) geniş bir örnekleme yapılan epidemiyolojik çalışmada (n=9,282), çocukluk ayrılma anksiyetesi belirtilerinin yetişkinliğe uyarlandığı bir klinik görüşme formu kullanarak yetişkinlik AAB'sini araştırmışlar ve yaşam boyu yaygınlık oranını %6,6 olarak saptamışlardır.

Yaptığımız araştırmada, çalışmaya alınan annelerin %34,7'sinin yetişkinliğinde ayrılık anksiyetesinin olduğu, %40,8'inin ise çocukluğunda ayrılık anksiyetesinin olduğu belirlenmiştir. Annelerin çocukluk ve yetişkinlik ayrılık anksiyetesi düzeylerinde pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Çalışmamızın sonuçları AABE ile YAA ölçeklerinin geçerlik ve güvenilirlik çalışmasında da saptanan iki ölçek arasında pozitif yönlü anlamlı ilişkiyi desteklemektedir (Diriöz ve ark., 2011).

4.2. Kısıtlılıklar

Araştırmamızın örnekleminin az sayıda çocuktan oluşması, örneklemin sadece bir eğitim kurumuna devam eden çocuktan oluşturulması nedeniyle toplum örneklemini temsil etmemesi, çalışmaya alınan çocukların bir özel kurumdan alınması nedeniyle sosyoekonomik düzeyin yüksek olması, çalışmamızda çocuklarla ve anneleriyle yapılandırılmış görüşme yapılmamış olması, çocukların bağlanma özelliklerinin değerlendirilmemiş olması ve çalışmanın kesitsel yapıda olması en önemli kısıtlılıklardır. Ayrıca araştırmamızda çocukların anksiyete belirtileri üzerinde sadece annelerin etkisi incelenmiş, babalar ile ilgili herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Çocukların anksiyete belirtilerinde babalarının etkisi üzerine daha detaylı bir araştırma yapılması ve daha fazla sayıda katılımcı ile uzunlamasına desende yapılacak çalışmalar ile sonuçlarımızın desteklenmesi yararlı olacaktır.

4.3. Sonuçlar

Araştırmamızda çocukların anksiyete düzeyleri ile annelerinin ayrılık anksiyetesinin ve güvensiz bağlanma özelliklerinin ilişkili olduğu, çocukların sosyal yeterlilik becerileri ile annelerin güvenli bağlanma özelliklerinin doğrudan ilişkili, annelerin anksiyete düzeylerinin tersine ilişkili olduğu ve annelerin çocukluk dönemlerindeki ayrılık anksiyeteleri ile erişkin dönemdeki ayrılık anksiyetelerinin birbiriyle doğrudan ilişkili olduğu saptanmıştır. Bu sonuçlar, okul öncesi dönemdeki çocuklar ve anneleri arasındaki bağlanma ve anksiyete ilişkisinin kendi içerisinde özgün olduğunu ve birbirinden etkilendiğini göstermektedir. Okul öncesi dönemde çocukların anksiyeteleri ve davranışları üzerinde yapılacak müdahalelere annelerin katılmasının önemini vurgulamaktadır.

KAYNAKÇA

- Ainsworth M.D.S., Blehar, M. C., Waters, E., Wall S. (1978). Patterns Of Attachment: A Psychological Study Of The Strange Situation. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Amerikan Psikiyatri Birliği. Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı, Dördüncü Baskı (DSM-IV) (2008). E. Köroğlu (çev.). Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Arslan, E. (2008). Bağlanma Stilleri Açısından Ergenlerde Erikson'un Psikososyal Gelişim Dönemleri ve Ego Kimlik Süreçlerinin İncelenmesi, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Konya: Selçuk Üniversitesi SBE.
- Arslan, E., Arslan, C., Arı, R.(2012). Kişilerarası Problem Çözme Yaklaşımlarının, Bağlanma Stilleri Açısından İncelenmesi. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri: 12.1:7-23. <http://www.edam.com.tr/kuyeb/pdf/tr/2dae1b88679c016bd66c21780a5d8701a.pdf> (1 Ocak 2015).
- Atkinson, R.L., Atkinson, R.C., Smith, E., Bem, D. (2008). Psikolojiye Giriş. Y.Alogan (çev.).Ankara: Arkadaş Yayın Evi.
- Bartholomew, K. (1990). Avoidance Of İntimacy: An Attachment Perspective. *Journal Of Social And Personal Relationships*, 7, 147-178.
- Bartholomew, K., ve Horowitz, L. M. (1991). Attachment Styles Among Young Adults: A Test of A Four-Category Model. *Journal of Personality and Social Psychology*. 61, 226-244.
- Bartholomew K., ve Shaver, P.R. (1998). Methods of Assessing Adult Attachment Do They Converge? Attachment Theory and Close Relationships. J. A. Simpson ve W. S. Rholes (Editörler). New York: The Guilford Press.
- Burger, J.M. (2006). Kişilik. İ. Sarıoğlu (çev.). İstanbul: Kaknüs Yayınları.

- Büküşoğlu, N. (2004). Çocuklarda Okul Fobisi Gelişimine Etki Eden Faktörlerin İncelenmesi. *Ege Pediatri Bülteni*, 11(2): 125-134.
- Chandler L., Dahlquist C. M., (2002). *Functional Assessment: Strategies To Prevent And Remediate Challenging Behavior İn School Settings*. Upper Saddle River, NJ: Merrill.
- Creswell, C., Cruddace, S., Gerry, S., Gitau, R., Mcintosh, E., Mollison, J., Cooper, P. J. (2015). Treatment Of Childhood Anxiety Disorder İn The Context Of Maternal Anxiety Disorder: A Randomised Controlled Trial And Economic Analysis. *Health Technology Assessment*, 19(38).
- DeOliveira C.A., Moran G., Pederson D.R. (2005) Understanding The Link Between Maternal Adult Attachment Classifications And Thoughts And Feelings About Emotions. *Attach Hum Dev*, 7:153-170.
- Diriöz, M., Alkın, T., Yemez, B., Onur, E., Eminağaoğlu, N. (2011). Ayrılma Anksiyetesi Belirti Envanteri İle Yetişkin Ayrılma Anksiyetesi Anketinin Türkçe Versiyonunun Geçerlik ve Güvenirliği. *Türk Psikiyatri Dergisi*.22.
- Diriöz, M., Alkın, T., Yemez, B., Onur, E., Eminağaoğlu, N. (2012). Ayrılma Anksiyetesi Belirtileri İçin Yapılandırılmış Klinik Görüşmesi Türkçe Versiyonunun Psikometrik Özellikleri. *Nöropsikiyatri Arşivi*. 49:6-13.
- Erermiş, S., Bellibaş, E. Ve ark. (2009). Ayrılma Anksiyetesi Bozukluğu Olan Okul Öncesi Yaş Grubu Çocukların Annelerinin Mizaç Özellikleri. *Türk Psikiyatri Dergisi*. 20(1): 14-21
- Erkuş, A. (1994). *Psikolojik Terimler Sözlüğu*. Ankara, Emel Matbaacılık.
- Fagiolini A., Shear M.K., Cassano G.B. ve ark. (1998) Is Life Time Separation Anxiety A Manifestation Of Panic Spectrum? *CNS Spectrums*, 3: 63-72.
- Field, T. (1996). Attachment and Separation in Young Children. *Annu Rev Psychol*, 47(4): 541-61.

- Fritz G.K., Campo J.V. (2002) Somatoform Disorders. *Child and Adolescent Psychiatry: A Comprehensive Textbook*, Lewis M (Ed), Lippincot Williams and Wilkins, Philadelphia, s.847-858.
- Gentzler, A. L., Ramsey, M. A., & Black, K. R. (2015). Mothers' Attachment Styles And Their Children's Self-Reported Security, As Related To Maternal Socialization Of Children's Positive Affect Regulation. *Attachment & Human Development*, (Ahead-Of-Print), 1-23.
- Güngör, D. (2000). Bağlanma Stillerinin ve Zihinsel Modellerin Kuşaklararası Aktarımında Anababalık Stillerinin Rolü, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Ankara: Ankara Üniversitesi, SBE.
- Hazan, C. ve Shaver, P. R. (1987). Conceptualizing Romantic Love As An Attachment Process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52, 511-524.
- Jones, J. D., Lebowitz, E. R., Marin, C. E., & Stark, K. D. (2015). Family Accommodation Mediates The Association Between Anxiety Symptoms İn Mothers And Children. *Journal Of Child & Adolescent Mental Health*, 27(1), 41-51.
- Kaplan, H.I., Sadock, B.J., Grebb, J.A. (1994). *Synopsis of Psychiatry*. Baltimore Maryland. s.161-165.
- Karakuş, A. (2008). Okul Öncesi Sosyal Davranış Ölçeği Öğretmen Formu'nun Güvenirlik Ve Geçerlik Çalışması. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Bölümü Anabilim Dalı Okul Öncesi Öğretmenliği Bilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Kerns, K. A., & Brumariu, L. E. (2014). Is Insecure Parent–Child Attachment A Risk Factor For The Development Of Anxiety İn Childhood Or Adolescence?. *Child Development Perspectives*, 8(1), 12-17.
- Kerns, K. A., Abraham, M. M., Schlegelmilch, A., & Morgan, T. A. (2007). Mother–Child Attachment İn Later Middle Childhood: Assessment Approaches And Associations With Mood And Emotion Regulation. *Attachment & Human Development*, 9(1), 33-53.
- Kohlhoff, J., Barnett, B., & Eapen, V. (2015). Adult Separation Anxiety And Unsettled Infant Behaviour: Associations With Adverse Parenting

- During Childhood And Insecure Adult Attachment. Comprehensive Psychiatry.
- Koşe Demiray, Ç. (2011). Çocuk ve Ergenlerde Kaygı Bozuklukları. <http://cigdemkose.com/cocuk-ve-ergenlerde-kaygi-bozukluklari/> (10.07.2015).
- Masi G., Mucci M, Miliepidi S. ve ark. (2001). Separation Anxiety Disorder in Children and Adolescents. Epidemiology, Diagnosis and Management. CNS Drugs, 15(2): 93-104.
- Morgan, C.T. (1991). Psikolojiye Giriş Ders Kitabı. Çev. H.Ü. Psikoloji Bölümü. Yayın sorumlusu: Sirel Karakaş. Ankara, Meteksan.
- Muris, P. Steerneman, P. Merckelbach, H. ve ark. (1996). The Role of Parental Fearfulness and Modeling in Children's Fear. Behav Res Ther, 34(3): 265-268.
- Poçi N, Salaj A, Hysi E Ve Ark. (2006) Üniversite Öğrencilerinde Bağlanma Biçimi Ve Depresyon Belirtileriyle İlişkisi: Bir Ölçek Uyarlama Çalışması. Masco Kongresi, İstanbul.
- Soysal, Ş., Bodur, Ş., İşeri, E. ve Şenol, S. (2005). Bebeklik Dönemindeki Bağlanma Sürecine Genel Bir Bakış: Klinik Psikiyatri. 8:88-99.
- Sümer, N. Şendağ, M. (2009). Orta Çocukluk Döneminde Ebeveynlere Bağlanma, Benlik Algısı ve Kaygı: Türk Psikoloji Dergisi. 24 (63): 86-101.
- Stuart S., Noyes R. (1999) Attachment And İnterpersonal Communication İn Somatization. Psychosomatics, 40:34-43.
- Tüzün, O. ve Sayar, K. (2006). Bağlanma Kuramı ve Psikopatoloji, Düşünen Adam. 19 (1):24-39.
- Vulliez-Coady, L., Obsuth, I., Torreiro-Casal, M., Ellertsdottir, L., & Lyons-Ruth, K. (2013). Maternal Role Confusion: Relations To Maternal Attachment And Mother–Child İnteraction From İnfancy To Adolescence. Infant Mental Health Journal, 34(2), 117-131.

EKLER

Ek-1. Yetişkin Ayrılık Anksiyetesi Özbildirim Listesi (YAA)

1. İnsan, ihtiyacı olduğunda kimseyi bulamaz.	1	2	3	4
2. Başkalarına bağımlı olmayı kabullenmek benim için zordur.	1	2	3	4
3. Başkalarına bağımlı olmak beni rahatsız etmez.	1	2	3	4
4. İnsanlara ihtiyacım olduğunda onları bulabileceğimi biliyorum.	1	2	3	4
5. İnsanlara tamamen güvenmek bana zor geliyor.	1	2	3	4
6. İhtiyacım olduğu anda birini bulabileceğimden emin değilim.	1	2	3	4
7. Terkedileceğim diye pek endişelenmem.	1	2	3	4
8. Beraber olduğum kişi (veya kendimi çok yakın hissettiğim kişi) beni gerçekten sevmiyor diye çoğu zaman kaygılanırım.	1	2	3	4
9. İnsanlar bana, benim onların bana yaklaşmalarını istediğim kadar yakınlaşmaktan çekiniyorlar.	1	2	3	4
10. Beraber olduğum kişi (veya kendimi çok yakın hissettiğim kişi) benimle kalmak istemeyecek diye çoğu zaman kaygılanırım.	1	2	3	4
11. Bazen benim onlarla kaynaşma arzumu insanlar ürkütüp kaçırıyor.	1	2	3	4
12. İnsanlarla yakınlaşmak benim için oldukça kolaydır.	1	2	3	4
13. Birisi bana gereğinden fazla yaklaşacak diye pek kaygılanmam.	1	2	3	4
14. İnsanlara yakın olmaktan biraz huzursuzluk duyarım.	1	2	3	4
15. Birisi bana aşırı derecede yaklaştığında tedirgin olurum.	1	2	3	4
16. Başkalarının bana bağımlı olması beni rahatsız etmez.	1	2	3	4
17. İlişkiye girdiğim (veya kendimi çok yakın hissettiğim) kişiler çoğu zaman beni rahatsız edecek kadar samimi olmak istiyorlar.	1	2	3	4

Aşağıda dört paragraf verilmektedir. Her bir paragrafı dikkatlice okuyunuz ve sizi ne kadar iyi tanıttığını, sizin için ne kadar geçerli olduğunu işaretleyiniz.

A) Başkalarıyla duygusal olarak yakınlaşmak benim için kolaydır. Başkalarına bağımlı olmak, başkalarının da bana bağımlı olması beni rahatsız etmez. Yalnız kalmak veya başkalarının beni kabullenmemesi gibi endişelerim yoktur.

1. Hiç doğru değil 2. Biraz doğru 3. Oldukça doğru 4. Çok doğru

B) Yakın duygusal ilişkilerim olmadan da huzurluyum. Benim için, bağımsız ve kendi kendine yeterli olduğumu hissetmek çok önemlidir ve başkalarına bağımlı olmamayı, onların da bana bağımlı olmamasını tercih ederim.

1. Hiç doğru değil 2. Biraz doğru 3. Oldukça doğru 4. Çok doğru

C) Başkaları ile duygusal açıdan tamamen samimi olmak istiyorum fakat, başkalarının çoğunlukla bana benim arzuladığım kadar yakın olmaktan çekindiklerini görüyorum. Yakın ilişkilerimin olmaması beni rahatsız eder, ama yine de, bazen başkaları bana, benim onlara verdiğim kadar değer vermiyorlar diye endişelenirim.

1. Hiç doğru değil 2. Biraz doğru 3. Oldukça doğru 4. Çok doğru

D) Başkaları ile yakınlaşmak beni rahatsız eder. Duygusal açıdan yakın ilişkilerim olsun istiyorum ama, başkalarına tamamen güvenmek veya onlara bağımlı olmakta zorlanıyorum. Başkalarına aşırı derecede yakın olursam incinirim diye endişeleniyorum.

1. Hiç doğru değil 2. Biraz doğru 3. Oldukça doğru 4. Çok doğru

Şimdi bu paragrafları bir kere daha okuyun, sonra sizi en iyi tanıttığına inandığınızı aşağıda işaretleyin (Lütfen yalnız BİR tanesini işaretleyin).

A_____ B_____ C_____ D_____

Ek-2. Ayrılık Anksiyetesi Belirti Envanteri (AABE)

Aşağıdaki cümleler çocukluğunuzda (18 yaş altında) yaşayabileceğiniz bazı korkulara ilişkindir; lütfen hatırlamaya çalışarak, “tüm soruları” yanıtlayınız.				
	Çok Sık Hissettim	Sıklıkla Hissettim	Nadiren Hissettim	Hiç Hissetmedim
1- Okula gitmek istemezdim.				
2- Evde olmadığım zaman ebeveynlerimden birinin başına kötü bir şey gelebileceğinden korkardım.				
3- Evde tek başıma bırakılmak istemezdim.				
4- Okula gitmeden önce baş ağrısı, bulantı, mide ağrısı gibi bedensel şikayetlerim olurdu.				
5- Onların yanında olmadığım, ailemden birilerinin başına kaza gelebileceğine dair korkularım vardı.				
6- Yabancı yerlerde bulunduğumda, kaybolmaktan korkardım.				
7- Gece yalnız kaldığımda, canavarların ya da hayvanların bana saldırdığını hayal ederdim.				
8- Tek başımayken, tanımadığım kimselerden çok korkardım.				
9- Kendimin ya da ailemin şiddete maruz kaldığı şeklinde kâbuslar görürdüm.				
10-Ailemden ayrılmışsam çok mutsuz olurdu.				
11- Yalnız olduğumda, kaçırılacağımdan ya da zarar göreceğimden korkardım.				
12- Evden uzaktayken, ailemle birlikte olduğumu hayal ederdim.				
13- Yalnız başıma uyumaktan korkardım.				
14- Okula gitmeden önce çok gergin olurdu.				
15- Karanlıktan korkardım.				

Ek-3. Erişkin Bağlanma Biçimi Ölçeği (EBBÖ)

1.BÖLÜM

Aşağıdaki açıklamalar çocukluğunuzda anne-babanızla ve şu anda bir yetişkin olarak çevrenizdeki diğer insanlarla yakın ilişkilerinizde neler hissettiğinizi tanımlar. Lütfen hepsini dikkatlice okuyup sizi en iyi tanımlayan seçeneği işaretleyiniz, **A, B veya C**.

- A)** Bir çocuk olarak, annem ve babam bana karşı genellikle sıcak davranırdı ve eğer zorluklarla karşılaşırsam onlardan yardım isteyebilirdim. Başkalarıyla yakın ilişki kurmak ve onlara rahatlıkla güvenmek (ve onların da bana güvenmesi) benim için kolaydır. Terk edilmekten veya bir başkasının bana aşırı yakınlığından endişe duymam.
- B)** Annem ve babam bakım konusunda genelde ilgisizdi, benden bir çok istemleri vardı, çoğu kez yaptıklarımı eleştirirler ve bana birey olarak saygı göstermezlerdi. Başkalarına yakın olmakta pek rahat değilimdir; onlara tam anlamıyla güvenmekte ve dayanmakta zorlanırım. Herhangi bir kimse bana çok yakınlık gösterdiği zaman veya birlikte olduğum insan (eş veya diğerleri) bana daha yakın olmak istediğinde kendimi rahat hissetmem, sıkıntılı hissederim.
- C)** Annemin ve babamın ne yapacağı öngörülemezdi (yaşadığım zorluklara bazen ilgi gösterirler, bazen göstermezlerdi) çoğu kez haksız davranırlar ve özel hayatıma karışırlardı. Diğer insanları benim istediğim kadar yakın olma konusunda isteksiz buluyorum. Birlikte olduğum kişinin beni sevmediği ve benimle kalıp yaşamak isteyeceği hakkında çoğu kez endişe duyarım. Birlikte olduğum kişiyle çoğu kez daha yakın olmak isterim (onunla bir bütün olmak) ve bu isteğim kimi zaman onu ve diğer insanları ürkütüp uzaklaştırır.

2.BÖLÜM

Aşağıda 15 tane cümle bulunmaktadır, lütfen bu cümlelerin sizin kişisel görüş ve davranışlarınızı ne kadar yansıttığını değerlendirin. Yanıtlarınız yalnız sizin kişisel yorumunuza dayanmalıdır. Her sorunun yanında 7 numaralı bir dizi bulunmaktadır. Sizin durumunuza en uygun olan rakamı işaretleyiniz.

1. Kolaylıkla yakın ilişkiler kurarım.	1 2 3 4 5 6 7
2. Diğer insanlara yaklaşırken kendimi rahat hissetmem.	1 2 3 4 5 6 7
3. Yakın bir ilişki çerçevesinde kendimi diğer insanlara bağlı hissetmekle ilgili zorluğum yok.	1 2 3 4 5 6 7
4. Birlikte olduğum insan kendisine sağlayabileceğim yakınlıktan çok daha samimi bir ilişki istiyor.	1 2 3 4 5 6 7
5. Birlikte olduğum kişinin benimle kalmak istemeyeceğinden sık sık endişe duyuyorum.	1 2 3 4 5 6 7
6. Belli insanlarla çok güçlü ilişkiler kurmak istiyorum.	1 2 3 4 5 6 7
7. Yakın bir ilişki çerçevesinde birlikte olduğum insan bana dayanıyorsa herhangi bir zorluk yaşamıyorum.	1 2 3 4 5 6 7
8. Birlikte olduğum insana tam olarak güvenmekte zorlanırım.	1 2 3 4 5 6 7
9. Diğer insanların benimle benim istediğim kadar yakın ilişki kurmadıklarını düşünürüm.	1 2 3 4 5 6 7
10. Bana yakın birisinin beni aşırı üzebileceği gibi endişelerim yok.	1 2 3 4 5 6 7
11. Bazen birlikte olduğum kişinin beni gerçekten sevmediği endişesine kapılıyorum.	1 2 3 4 5 6 7
12. Bir başkasının bana yakınlaştığını hissettiğimde gerginleşiyorum.	1 2 3 4 5 6 7
13. Yakın ilişkiler çerçevesinde diğer insanlara güvenmekle ilgili zorluklarım vardır.	1 2 3 4 5 6 7
14. Tam ve eksiksiz bir ilişki kurma konusundaki isteğim insanları benden uzaklaştırıyor.	1 2 3 4 5 6 7
15. Bir başkasının bana çok yaklaşabileceği ihtimali beni endişelendirmiyor.	1 2 3 4 5 6 7

Ek-4. Okul Sosyal Davranış Değerlendirme Ölçeği (OSDÖ)

Sosyal Yeterlilik	1 (Hiçbir Zaman)	2 (Nadiren)	3 (Ara Sıra)	4 (Sıklıkla)	5 (Her Zaman)
1. Çeşitli durumlarda diğer öğrencilerle iş birliği yapar.					
2. Değişik sınıf etkinliklerine geçişte zorlanmaz.					
3. Masa başı etkinliklerini uyarılmaya gerek kalmaksızın tamamlar.					
4. İhtiyaçları olduğunda diğer öğrencilere yardım eder.					
5. Grup etkinliklerine ve tartışmalara aktif bir biçimde katılır.					
6. Diğer öğrencilerin problemlerini ve ihtiyaçlarını anlar.					
7. Herhangi bir sorun ortaya çıktığında sakin kalabilir.					
8. Öğretmenlerini dinler ve onların isteklerini yerine getirir.					
9. Diğer öğrencileri etkinliklere katılmaya çağırır.					
10. Uygun bir tavırla, anlamadığı talimatların açıklanmasını ister.					
11. Yaşlıları tarafından beğenilen					

beceri ya da yetenekleri vardır.					
12. Diğer öğrencileri kabul edici bir tutum içindedir.					
13. Ev ödevlerini ve diğer görevlerini bağımsız olarak yapar.					
14. Verilen ödevleri zamanında tamamlar.					
15. Gerekli durumlarda akranları ile uzlaşma gayreti gösterir.					
16. Sınıf kurallarına uyar.					
17. Okuldaki değişik durumlara uygun davranışlar yapar.					
18. İhtiyacı olduğu takdirde uygun bir dille yardım ister.					
19. Değişik özelliğe sahip çok sayıda akranı ile etkileşim hâlinindedir.					
20. Yetenek düzeyine uygun iş üretir.					
21. Yaşlıları ile konuşmaya başlamakta ya da sohbetlere katılma konusunda yeteneklidir.					
22. Diğer öğrencilerin duygularına karşı duyarlıdır.					
23. Davranışlarının, öğretmenleri tarafından					

düzeltilmesi istendiğinde uyum sağlar.					
24. Öfkelenildiği zaman duygularını kontrol eder.					
25. Yaşlılarının sürdürdüğü bir etkinliğe katılır ve o etkinliğe uyum sağlar.					
26. Liderlik yeteneği güçlüdür.					
27. Okulda değişik ortamlarda kendinden beklenen davranışlara uyum sağlar.					
28. Diğerlerinin olumlu özelliklerini över.					
29. Gerekğinde hakkını arar.					
30. Akranları tarafından etkinliklere katılmak için aranır.					
31. Kendini denetler.					
32. Akranları kendisine saygı duyar.					

Olumsuz Sosyal Davranışlar	1 (Hiçbir Zaman)	2 (Nadiren)	3 (Ara Sıra)	4 (Sıklıkla)	5 (Her Zaman)
1. Yaşadığı sorunlar için diğer öğrencileri suçlar.					
2. Başkalarının eşyalarını alır.					
3. Öğretmenlere ya da diğer çalışanlara karşı koyar.					
4. Okul ödevlerinde ya da oyunlarda hile yapar.					
5. Kavgalara girer.					
6. Öğretmenlere ya da diğer çalışanlara yalan söyler.					
7. Diğer öğrencilere sataşır ve onlarla alay eder.					
8. Saygısız ve yüzsüzdür.					
9. Kolay kışkırtılır ve aniden patlar.					
10. Öğretmenleri ve diğer çalışanları önemsemez.					
11. Herkesten daha iyi rol yapar.					
12. Okul eşyalarına zarar verir ve parçalar.					
13. Diğer öğrencilerle paylaşmaz.					
14. Öfkesi, patlaması veya nöbetleri vardır.					

15. Diğer öğrencilerin duygu ve ihtiyaçlarını dikkate almaz.					
16. Öğretmenin ilgisinin devamlı olarak kendi üzerinde olmasını ister.					
17. Diğer öğrencileri tehdit eder, sözel saldırganlık gösterir.					
18. Küfür eder ya da argo kullanır.					
19. Fiziksel olarak saldırgandır.					
20. Yaşıtlarına hakaret eder.					
21. Sızlanır veya şikâyet eder.					
22. Akranlarıyla tartışır veya ağız kavgası yapar.					
23. Kontrol edilmesi zordur.					
24. Diğer öğrencileri tedirgin ve rahatsız eder.					
25. Okulda başını yerde sokar.					
26. Devam etmekte olan etkinlikleri bozar.					
27. Palavracıdır ve kendini övmeye bayılır.					
28. Güvenilmezdir.					
29. Diğer öğrencilere karşı zalimdir.					
30. Düşünmeden,					

fevri hareket eder.					
31. Üretken değildir, çok az iş başarır.					
32. Kolayca sınırlendirilebilir.					
33. Diğer öğrencilerden her işinde yardım talep eder					

Ek.5 Erken Çocukluk Envanteri-4: Ebeveyn Formu (EÇE-4:EF)

3- 6 Yaş Çocukları

Çocuğun Adı -Soyadı	Cinsiyeti	Doğum Tarihi	Yaşı
Formu Dolduran Kişinin Adı	Çocuğa Yakınlığı	Tarih	

Çocuğunuz herhangi bir bakım kurumuna, yuvaya, ya da okul öncesi bir eğitim programına devam ediyor mu? (lütfen yuvarlak içine alınız) evet hayır

Yanıt "evet" ise, ne tür bir program? _____

Çocuğunuz herhangi bir özel eğitim alıyor mu? (lütfen yuvarlak içine alınız)
evet hayır

Yanıt "evet" ise, ne tür bir özel eğitim hizmeti (konuşma terapisi, fiziksel terapi, danışmanlık, vs.):

Çocuğunuzun davranışları ile ilgili kaygılarınız var mı? (yanıt "evet" ise lütfen açıklayınız): _____

Daha önce bu sorunlar için herhangi bir yardım aldınız mı? (yanıt "evet" ise lütfen açıklayınız): _____

Çocuğunuz davranış sorunları için şu anda ilaç tedavisi alıyorsa lütfen ilaçların adını yazınız:

Yönergeler: bu değerlendirmeyi çocuğunuzun davranışlarını en iyi tanımlayacak şekilde yanıtlayınız. Her bir madde için uygun kutuya (x) işareti koyunuz.

AYNI YAŞTAKİ DİĞER ÇOCUKLARLA KARŞILAŞTIRILDIĞINDA, ÇOCUĞUNUZ AŞAĞIDAKİLERİ NE SIKLIKLA YAPAR?	HİÇBİR ZAMAN	BAZEN	SIK SIK	HEMEN HER ZAMAN
1. İHTİYAÇLARINI ANLATMAK İÇİN SÖZCÜKLER KULLANIR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
2. BAŞKALARININ ONA NE DEDİĞİNİ ANLAR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
3. SİZİNLE OLAYLAR VE ETKİNLİKLER HAKKINDA KONUŞUR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
4. SÖZCÜKLERİ BAŞKALARININ ANLAYABİLECEĞİ ŞEKİLDE TELAFFUZ EDER	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
5. SAKAR VE “ELİ AYAĞI BİRBİRİNE KARIŞIR” HALDEDİR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
6. MAKAS, KALEM, VEYA KÜP YA DA KÜÇÜK CİSİMLERİ KULLANIRKEN ELLERİNİ BECERİKSİZCE KULLANIR.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
7. ÖZBAKIMDA GÜÇLÜKLER YAŞAR (YIKANMA, YEMEK YEME, GİYİNME, TÜVALETE GİTME, VS.)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
8. DİĞER ÇOCUKLARLA OYUN OYNARKEN EĞLENİR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
9. KENDİ KENDİNE OYNARKEN EĞLENİR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
10. AYNI YAŞTAKİ BAŞKA ÇOCUKLARLA OYNAR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
11. CANI ACIDIĞINDA, İNCİNDİĞİNDE YARDIM İSTER	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
12. ERİŞKİNLERİ MEMNUN ETMEK İSTER	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

YÖNERGELER: BU DEĞERLENDİRMEYİ ÇOCUĞUNUZUN DAVRANIŞLARINI EN İYİ TANIMLAYACAK ŞEKİLDE YANITLAYINIZ. HER BİR MADDE İÇİN UYGUN KUTUYA (X) İŞARETİ KOYUNUZ.

A KATEGORİSİ: AYNI YAŞTAKİ DİĞER ÇOCUKLARLA KARŞILAŞTIRILDIĞINDA	HİÇBİR ZAMAN	BAZEN	SIK SIK	HEMEN HER ZAMAN
1. BELLİ İŞLERİ VE ETKİNLİKLERİ YAPARKEN ACELE EDER VE AYRINTILARA DİKKATİNİ AZ VERİR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
2. OYUNDA KURALLARA, GÖREVLERE DİKKAT ETMEDE ZORLUKLARI VARDIR (RESİMLİ KİTAPLARA BAKARKEN, VS.)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
3. DOĞRUDAN ONUNLA KONUŞULDUĞUNDA DİNLEMİYORMUŞ GİBİ GÖRÜNÜR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
4. BİR ETKİNLİĞİ BİTİRMEYEN DİĞERİNE GEÇER	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
5. ETKİNLİKLERİ, BELLİ İŞLERİ DÜZENLEMENDE ZORLUKLAR YAŞAR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
6. ZİHİNSEL UĞRAŞ GEREKTİREN İŞLERİ YAPMAYAN KAÇINIR (YAP-BOZ, SANATSAL ETKİNLİKLER, VS.)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
7. ETKİNLİKLERDE GEREKLİ OLAN EŞYALARI KAYBEDER	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
8. BAŞKA ŞEYLER KOLAYLIKLA DİKKATİNİ DAĞITIR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
9. GÜNLÜK İŞLERDE UNUTKANDIR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
10. ELİ AYAĞI KIPIR KIPIRDIR, YERİNDE SÜREKLİ HAREKET EDER	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
11. OTURMASI İSTENDİĞİNDE YERİNDE KALMAYAN ZORLANIR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
12. YAPMA DENMESİNE RAĞMEN KOŞAR, EŞYALARIN ÜZERİNE TIRMANIR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
13. SESSİZCE OYUN OYNAMAYAN ZORLANIR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

14. MOTOR TAKILMIŞ GİBİ HER AN HAREKET HALİNDEDİR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
15. ÇOK FAZLA KONUŞUR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
16. SORULAN SORU TAMAMLANMADAN YANIT VERİR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
17. GRUP ETKİNLİKLERİNDE SIRASINI BEKLEMekte ZORLANIR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
18. BAŞKALARININ SÖZÜNÜ KESER YA DA DİĞER ÇOCUKLARIN ETKİNLİKLERİNİ BOZAR, ARAYA GİRER	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
19. BİR İŞTEN DİĞERİNE GEÇMESİ İSTENDİĞİNDE, YENİ İŞE KATILMAKTA ZORLUK ÇEKER	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
20. ÖNÜNDEKİ İŞİ BIRAKIP HAYALE DALIP GİDER	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

B KATEGORİSİ: AYNI YAŞTAKİ DİĞER ÇOCUKLARLA KARŞILAŞTIRILDIĞINDA	HİÇBİR ZAMAN	BAZEN	SIK SIK	HEMEN HER ZAMAN
21. ÖFKE NÖBETİ YAŞAR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
22. ERİŞKİNLERLE TARTIŞIR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
23. YAPMASI İSTENİLEN ŞEYİ REDDEDER	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
24. KASTEN BAŞKALARINI RAHATSIZ EDECEK ŞEYLER YAPAR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
25. KENDİ HATALARI VEYA DAVRANIŞLARI İÇİN BAŞKALARINI SUÇLAR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
26. ALINGANDIR YA DA BAŞKALARININ DAVRANIŞLARINDAN KOLAYCA RAHATSIZ OLUR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
27. KIZGIN VE ÖFKELİDİR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
28. ÖFKESİNİ BAŞKALARINDAN ÇIKARIR YA DA ÖÇ ALMAYA ÇALIŞIR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

C KATEGORİSİ: AYNI YAŞTAKİ DİĞER ÇOCUKLARLA KARŞILAŞTIRILDIĞINDA	HİÇBİR ZAMAN	BAZEN	SIK SIK	HEMEN HER ZAMAN
29. ÖNEMLİ YALANLAR SÖYLER	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
30. BAŞKALARINI TEHDİT EDER, KABADAYILIK YAPAR VE KORKUTUR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
31. FİZİKSEL KAVGALARI BAŞLATIR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
32. EŞYA, PARA ÇALAR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
33. BAŞKALARININ EŞYALARINA BİLEREK ZARAR VERİR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
34. BİLEREK YANGIN ÇIKARIR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

35. KAVGA SIRASINDA SİLAH KULLANIR (MAKAS, TAŞ, SOPA, VS.)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
36. HAYVANLARA FİZİKSEL OLARAK ACIMASIZCA DAVRANIR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
37. İNSANLARA FİZİKSEL OLARAK ACIMASIZCA DAVRANIR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
38. CİNSEL AKTİVİTELERDE BULUNUR YA DA BU AKTİVİTELERİ AKLINDAN ÇIKARAMAZ	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
39. DİĞER ÇOCUKLARIN EŞYALARINI ZORLA ALIR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
40. DİĞER ÇOCUKLARA BİR ŞEYLER FIRLATIR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
41. EŞYALARI PARÇALAR, ONLARA ZARAR VERİR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
42. DİĞER ÇOCUKLARI, BAKIŞLARI VE VÜCUT HAREKETLERİ İLE KORKUTUR YA DA TEHDİT EDER	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
43. KAVGA ÇIKARMAK İÇİN DİĞER ÇOCUKLARA KÜFREDER, ONLARLA ALAY EDER	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
44. DİĞER ÇOCUKLARIN EŞYALARINA ZARAR VERİR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
45. DİĞER ÇOCUKLARA VURUR, İTİP KAKAR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
46. DİĞER ÇOCUKLARI, ZARAR VERMEKLE TEHDİT EDER	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
47. DİĞER ÇOCUKLARLA FİZİKSEL KAVGALARA KARIŞIR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
48. DİĞER ÇOCUKLARI KIŞKIRTMAK İÇİN ONLARI RAHATSIZ EDER	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

D KATEGORİSİ: AYNI YAŞTAKİ DİĞER ÇOCUKLARLA KARŞILAŞTIRILDIĞINDA	HİÇBİR ZAMAN	BAZEN	SIK SIK	HEMEN HER ZAMAN
49. EVDEN YA DA ANNE BABASINDAN AYRILMASI SÖZ KONUSU OLDUĞUNDA ÇOK FAZLA ENDİŞELENİR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
50. ANNE BABASINA ZARAR GELECEĞİ, ONLARIN EVDEN GİDİP GERİ GELMEYECEĞİ ŞEKLİNDE ENDİŞELERİ VARDIR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
51. KÖTÜ BİR OLAYIN (KAYBOLMA, KAÇIRILMA, VS.) KENDİSİNİ ANNE BABASINDAN AYIRACAĞINDAN ENDİŞE EDER	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
52. EVDE ANNE BABASI İLE KALMAK İÇİN OKULA GİTMEMENİN YOLLARINI ARAR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
53. EVDE TEK BAŞINA KALACAĞI VEYA BİR BAKICI İLE BIRAKILACAĞI ENDİŞELERİ VARDIR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
54. ANNE BABASI YANINDA OLMAKSIZIN YATAĞA GİTMEKTEN KORKAR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
55. ANNE BABASINDAN AYRILACAĞIYLA İLGİLİ KABUSLAR GÖRÜR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
56. EVDEN YA DA ANNE BABASINDAN AYRILMASI SÖZ KONUSU OLDUĞUNDA KENDİNİ HASTA HİSSEDER	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

E KATEGORİSİ: AYNI YAŞTAKİ ÇOCUKLARLA KARŞILAŞTIRILDIĞINDA	HİÇBİR ZAMAN	BAZEN	SIK SIK	HEMEN HER ZAMAN
57. BELLİ NESNELER VEYA DURUMLARDAN AŞIRI KORKAR (YA DA UZAK DURMAYA ÇALIŞIR)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
58. KENDİSİNE SIKINTI VEREN DÜŞÜNCELERİ AKLINDAN ÇIKARAMAZ (MİKROPLAR YA DA BAZI İŞLERİ MÜKEMMEL OLARAK YAPMAYLA İLGİLİ KAYGILAR, VS.)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
59. BAZI İŞLERİ BİR DÜZEN İÇİNDE, KURALLI BİR ŞEKİLDE YAPMAK KONUSUNDA KENDİSİNİ ZORUNLU HİSSEDER (OYUNCAKLARI BİR SIRAYA DİZEREK OYNAMA, VS.)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
60. BELLİ BİR NEDENİ OLMASIZIN ALIŞILMADIK HAREKETLER YAPAR (GÖZ KIRPMA, DUDAK ISIRMA, BAŞINI SALLAMA, VS.)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
61. GÖRÜNEN BİR NEDENİ OLMASIZIN BAZI SESLER ÇIKARIR (ÖKSÜRME, BOĞAZ TEMİZLEME, BURUN ÇEKME, HOMURDANMA VS.)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
62. BAŞKA ÇOCUKLARIN BELLİ ŞEYLERİ KENDİNDEN DAHA İYİ YAPTIĞI İLE İLGİLİ ENDİŞELERİ VARDIR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
63. DİĞER ÇOCUKLARDAN DAHA FAZLA ENDİŞELİDİR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
64. BELİRGİN BİR NEDENİ OLMAYAN BEDENSEL YAKINMALARI VARDIR (AĞRILAR, SIZILAR, VS.)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
65. AİLE BİREYLERİ DIŞINDAKİ KİŞİLERLE KONUŞMAYI REDDEDER	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

F KATEGORİSİ: AYNI YAŞTAKİ ÇOCUKLARLA KARŞILAŞTIRILDIĞINDA	HİÇBİR ZAMAN	BAZEN	SIK SIK	HEMEN HER ZAMAN
66. GÜNÜN BÜYÜK BİR BÖLÜMÜNDE ÜZÜNTÜLÜDÜR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
67. GÜNÜN BÜYÜK BİR BÖLÜMÜNDE GERGİNDİR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
68. EĞLENCİLİ ETKİNLİKLERE YA DA DİĞER ÇOCUKLARLA OYNAMAYA KARŞI İLGİSİ AZALMIŞTIR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
69. ÖLÜM YA DA İNTİHAR HAKKINDA KONUŞUR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
70. KENDİSİNİN KÖTÜ OLDUĞUNU HİSSEDER (ÖR, KÖTÜ BİR ÇOCUK OLDUĞUNU SÖYLER)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
71. ENERJİSİ AZDIR VE BELLİ BİR NEDENİ OLMASIZIN KOLAYLIKLA YORULUR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

EVET YA DA HAYIRI İŞARETLEYİNİZ	HAYIR	EVET
72. NORMAL İŞTAHINDA YA DA KİLOSUNDA BİR DEĞİŞİKLİK OLMUŞTUR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
73. NORMAL UYKU DÜZENİNDE BİR DEĞİŞİKLİK OLMUŞTUR - UYKUYA DALMA ZORLUĞU YA DA FAZLA UYUMA	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
74. NORMAL HAREKETLİLİK DÜZEYİNDE BİR DEĞİŞİKLİK OLMUŞTUR – DAHA HAREKETLİ YA DA DURGUN	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
75. KONSANTRE OLMA BECERİSİNDE YA DA KARAR VERME YETİSİNDE BİR DEĞİŞİKLİK OLMUŞTUR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
76. ALIŞILDIĞINDAN DAHA FAZLA HASSASLAŞMIŞ, KOLAY AĞLAR OLMUŞTUR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
77. EBEVEYNLERİNİN BOŞANMASI, BİR ARKADAŞ YA DA AKRABASININ ÖLÜMÜ, CİDDİ BİR HASTALIK GİBİ ÖNEMLİ BİR STRES FAKTÖRÜ YAŞAMIŞTIR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

G KATEGORİSİ: AYNI YAŞTAKİ ÇOCUKLARLA KARŞILAŞTIRILDIĞINDA	HİÇBİR ZAMAN	BAZEN	SIK SIK	HEMEN HER ZAMAN
78. AKRANLARI İLE BİRLİKTEYKEN AŞIRI UTANGAÇTIR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
79. AİLE BİREYLERİ VE TANIDIĞI ERİŞKİNLERLE GENELLİKLE SICAK BİR İLİŞKİ İÇİNDEDİR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
80. RAHAT OLMAYAN BİR SOSYAL ORTAMA GİRDİĞİNDE, AĞLAMAYA BAŞLAR, DONUP KALIR YA DA TAMAMEN KABUĞUNA ÇEKİLİR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

H KATEGORİSİ:	HİÇBİR ZAMAN	BAZEN	SIK SIK	HEMEN HER ZAMAN
81. UYKUYA DALMA GÜÇLÜĞÜ ÇEKER	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
82. GECE YARISI AĞLAYARAK UYANIR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
83. ALIŞILDIDIGINDAN ÇOK DAHA ERKEN UYANIR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
84. GECE YARISI ANNE BABASININ YATAĞINA GELİR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

I KATEGORİSİ:	HİÇBİR ZAMAN	BAZEN	SIK SIK	HEMEN HER ZAMAN
85. GECELERİ YATAĞINI ISLATIR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
86. ŞU SIRALARDA YATAĞINI ISLATIYOR AMA DAHA ÖNCE EN AZINDAN 4 AY YATAK ISLATMADIĞI BİR DÖNEM OLMUŞTUR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
87. GÜN İÇİNDE KİLODUNU ISLATIR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
88. GÜN İÇİNDE KİLODUNA KAKASINI KAÇIRIR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

J KATEGORİSİ: AYNI YAŞTAKİ ÇOCUKLARLA KARŞILAŞTIRILDIĞINDA	HİÇBİR ZAMAN	BAZEN	SIK SIK	HEMEN HER ZAMAN
89. OLAĞANDIŞI ÜZÜCÜ BİR OLAY YAŞAMIŞTIR VE BU OLAY HALEN DAHA SIKINTI VERMEKTEDİR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
90. OLAĞANDIŞI ÜZÜCÜ OLAYLA İLGİLİ SIKINTI VEREN ANILAR HATIRLAMAKTA VE RÜYALAR GÖRMEKTEDİR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
91. OLAĞANDIŞI ÜZÜCÜ OLAYLA İLGİLİ OYNAMAKTA VE SÜREKLİ KONUŞMAKTADIR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
92. KENDİNDEN GEÇMİŞ GİBİ GÖRÜNÜR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

K KATEGORİSİ:	HİÇBİR ZAMAN	BAZEN	SIK SIK	HEMEN HER ZAMAN
93. SAĞLIKLI BİR VÜCUT İÇİN GEREKEN MİKTARDA YEMEK YEMİYİ REDDEDER	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
94. AŞIRI DERECEDE KATI KURALLI YEME ALIŞKANLIKLARI VARDIR (ÖR, KATI GIDA YEMEMEK, SADECE BEBEK MAMASI YEMEK GİBİ)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

L KATEGORİSİ: AYNI YAŞTAKİ ÇOCUKLARLA KARŞILAŞTIRILDIĞINDA	HİÇBİR ZAMAN	BAZEN	SIK SIK	HEMEN HER ZAMAN
95. TANIDIĞI İNSANLARIN YANINDA DAHİ KORKMUŞ VE SIKINTILI GÖRÜNÜR (İLİŞKİDEN VE YARDIMDAN KAÇINIR, KENARDAN İZLER)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
96. BÜYÜKLERDEN HATTA YABANCILARDAN DAHİ SEVGİ VE İLGİ BEKLER	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

M KATEGORİSİ: AYNI YAŞTAKİ ÇOCUKLARLA KARŞILAŞTIRILDIĞINDA	HİÇBİR ZAMAN	BAZEN	SIK SIK	HEMEN HER ZAMAN
97. BAŞKALARIYLA GARİP BİR İLİŞKİ KURMA ŞEKLİ VARDIR (GÖZ KONTAĞI KURMAZ, YÜZÜNDE FARKLI VE ALIŞILMAMIŞ İFADELER VARDIR, VS.)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
98. DİĞER ÇOCUKLARLA YETERİNCE İLİŞKİ KURMAZ YA DA OYNAMAZ	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
99. ARKADAŞ EDİNMEYE KARŞI İLGİSİ YOKTUR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
100. BAŞKA İNSANLARIN DUYGULARININ FARKINDA DEĞİLDİR YA DA BUNLARLA İLGİLENMEZ	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
101. ÖNEMLİ KONUŞMA PROBLEMİ VARDIR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
102. SOSYAL OLARAK UYGUN BİR BİÇİMDE SÖZEL İLİŞKİ KURAMAZ	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
103. GARİP BİR ŞEKİLDE KONUŞUR (DİĞER İNSANLARIN SÖYLEDİKLERİNİ TEKRAR EDER, "BEN" VE "SEN" GİBİ KELİMELERİ KARIŞTIRIR, GARİP KELİME VE CÜMLELER KULLANIR, VS.)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
104. HAYALİ OYUN OYNAMAZ. "-MIŞ GİBİ" OYNAMA BECERİSİ YOKTUR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
105. BELLİ BİR KONUDA AŞIRI DERECEDE MEŞGULİYETİ OLUR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
106. NORMAL YAŞAMINDAKİ VE ÇEVRESİNDEKİ KÜÇÜK DEĞİŞİKLİKLERDEN ÇOK RAHATSIZ OLUR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
107. GARİP, TEKRARLAYICI HAREKETLER YAPAR (EL ÇIRPMA, KOLLARINI SALLAMA, VS.)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
108. NESNELERİN BELİRLİ PARÇALARINA KARŞI GARİP BİR İLGİSİ VARDIR	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

DİĞER SORUNLAR VE YORUMLAR (GEREKLİ OLURSA SAYFA EKLEYİNİZ):

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

ADI VE SOYADI	Kübra DAĞLAR
DOĞUM YERİ VE TARİHİ	İstanbul / 05.04.1990
MEDENİ HALİ	Bekar
E-MAIL	kubradaglar@hotmail.com
ADRES	Bahçelievler / İstanbul
TELEFON (CEP)	0507 9282811

EĞİTİM DURUMU

2008-2013	İstanbul Aydın Üniversitesi / Psikoloji
2004-2007	Ataköy Cumhuriyet Lisesi
1997-2004	Ataköy Muhittin Üstündağ İÖO

İŞ TECRÜBESİ

2014 –	Umut Eğitim Kurumları – Psikolog / Sorumlu Müdür
2013 – 2014	Başarılı Koleji – Rehber Öğretmen
2012 – 2014	Umut Evi – Psikolog